

Міністерство освіти і науки України
Красноармійський індустріальний інститут
державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

Кафедра СГП

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Конспект лекцій

Красноармійськ – 2010

Міністерство освіти і науки України
Красноармійський індустріальний інститут
державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

Кафедра СГП

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Конспект лекцій

Красноармійськ – 2010

УДК -347.78

ББК Х623

Ш 62

Авторське право. Конспект лекцій / Укладач Шинкаренко І.В. – Красноармійськ: Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», 2010 – 68 с.

Посібник містить лекції з авторського права, проблемні завдання для підготовки до практичних занять та список літератури з навчальної дисципліни для організації самостійної роботи студентів денного і заочного відділення з навчальної дисципліни «Авторське право».

Укладач: Шинкаренко Ірина Валентинівна, старший викладач кафедри СГП

Рецензент: Дяченко Наталія Іванівна, к.і.н., доцент кафедри СГП

Розглянуто

на засіданні кафедри СГП

Протокол № 8 від 26.04.2010

Затверджено

на засіданні навчально-

видавничої ради ДонНТУ

Протокол № 2 від 22.04.2010

@ Шинкаренко І.В., КП ДонНТУ, 2010

ЗМІСТ

Вступ	
<i>Лекція 1. (2 години)</i>	
Загальні положення про інтелектуальну власність	
<i>Лекція 2. (2 години)</i>	
Право інтелектуальної власності в Україні і його законодавче Забезпечення	
<i>Лекція 3. (1 година)</i>	
Об'єкти авторського права і суміжних прав	
<i>Лекція 4. (1 година)</i>	
Суб'єкти права інтелектуальної власності	
<i>Лекція 5. (2 години)</i>	
Виникнення права інтелектуальної власності на твори науки, літератури і об'єкти суміжних прав	
<i>Лекція 6. (2 години)</i>	
Майнові права інтелектуальної власності авторів науки, літератури, мистецтва і суміжних прав.....	
<i>Лекція 7. (2 години)</i>	
Договори у сфері інтелектуальної діяльності	
<i>Лекція 8. (2 години)</i>	
Захист прав інтелектуальної власності	
<i>Лекція 9. (2 години)</i>	
Міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності	
Література	

ВСТУП

Сфера інтелектуальної власності – це цілий комплекс прав, тісно взаємопов'язаних між собою. Основна увага в конспекті лекцій приділена висвітленню питань авторського права – визначенню об'єкта і суб'єкта авторського права, характеристиці немайнових і майнових авторських прав тощо.

В конспекті звернута увага і на охорону авторського права в системі Інтернет, що надзвичайно актуально.

Прозорість сучасних кордонів, намагання України інтегруватися у європейський інтелектуальний простір викликали необхідність приєднання України до міжнародних угод у галузі захисту інтелектуальної власності. Особливості дії міжнародних угод на території України розглядаються на сторінках конспекту.

Бурхливий розвиток техніки і технологій, інтенсифікація розробки інженерних об'єктів підвищує вимоги до їх оформлення і захисту. Особливої актуальності набувають питання охорони і використання інтелектуальної власності, в тому числі, промислової власності. На думку Марка Твена, «країна без державного патентного відомства і без добрих законів, які захищають винахідників, подібна до рака, котрий може рухатися вбік або назад». Тому до конспекту включені деякі питання патентного права, особливості оформлення права на винахід і раціоналізаторську пропозицію.

Вивчення змісту конспекту лекцій з авторського права допоможе студенту опанувати теоретичні знання з дисципліни, а обговорення проблемних ситуацій з питань авторського права, що наведені наприкінці кожної лекції, озброїть його досвідом розпізнання видів порушень авторського права і способів вирішення таких ситуацій, допоможе ефективніше готуватися до практичних занять.

Лекція 1. (2 години)

Загальні положення про інтелектуальну власність

1. Актуальність вивчення авторського права як навчального предмета..
  2. Історичні передумови виникнення вітчизняної системи охорони авторського права.
  3. Мета і задачі курсу „Авторське право”. Понятійний апарат.
1. Актуальність вивчення авторського права як навчального предмета.
Розвиток України як демократичної держави з її обов'язковою ознакою – свободою слова – призвів до значного збільшення кількості ЗМІ, наукових періодичних видань. Це значно підвищило відповідальність тих, хто пише, -

професійних журналістів і авторів. Водночас культура інформаційних відносини вимагає від її учасників діяти в межах прийнятих державою правових норм. Розвиток і ефективне функціонування сучасної нормативно-правової бази ЗМІ утворює підґрунтя їхньої діяльності загалом і є основою взаємин між суб'єктами такої діяльності, а саме – журналістами, фотографами, композиторами, авторами.

Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію вимагає від нашої держави утворення та функціонування національної системи охорони авторського права та суміжних прав у межах спільного ринку інтелектуальної власності, об'єктом якого є продукція діяльності ЗМІ. За останні роки Україна значно активізувала процес входження до світових структур, пов'язаних зі сферою інтелектуальної власності, і вже є учасницею 15 з 26 універсальних міжнародних конвенцій та договорів у цій галузі. Внесення України Міністерством торгівлі США до списку „301” – країн з низьким рівнем захисту прав інтелектуальної власності – спричинило істотні труднощі в зовнішньоекономічній діяльності держави та водночас виявилось стимулом, який спонукає до розвитку системи охорони інтелектуальної власності в Україні. Прийняттям Закону України „Про авторське право і суміжні права” у грудні 1993 року та його оновленою редакцією від 22 травня 2003 року було розпочато процес інтеграції України до європейського правового поля.

Сьогодні система захисту інтелектуальної власності в Україні практично сформована. Її регулюють 37 законів і понад 100 підзаконних актів, дія котрих поширюється, принаймні, на 16 самостійних об'єктів авторського права в галузі науки, літератури та мистецтва, а також на такі об'єкти суміжних прав, як виконання, фонограми, відеограми та програми організацій мовлення.

Індустрія ЗМІ також зазнала суттєвих змін в умовах утвердження ринкових відносин у всіх сферах людської діяльності. Інформація перетворюється на товар, а її отримання повинне стати гарантом стабільного прибутку. В такій ситуації проблема охорони авторського права є важливим компонентом законодавчих меж, які забезпечують правовий захист працівників ЗМІ та конкурентоспроможність індустрії масової інформації.

2. Історичні передумови виникнення вітчизняної системи охорони авторського права.

Зміна функцій знання та культури в цивілізації кінця ХХ століття призвела до різкого збільшення обсягів використання результатів інтелектуальної діяльності. Набутки людського розуму стали об'єктами економічного обігу. Економічної цінності набула й інформація, що є основним виробничим продуктом ЗМІ. Нині тиражування матеріальних носіїв – об'єктів авторського права – сформувався в потужну індустріальну галузь, яка містить підгалузеві структури: книговидання, друк періодичної продукції, тиражування кінофільмів, аудіо- та відео матеріалів.

На цьому тлі особливо актуально постало питання правомірності використання цих творів – об'єктів авторського права та визначення обсягу прав на них. Вирішення таких задач здатна забезпечити лише держава. Підтримка і захист творчості, охорона результатів інтелектуальної діяльності безпосередньо пов'язані із захистом свободи слова та прав людини. Однак необхідно зважити на подвійну природу авторського права – не лише культурну, а і на економічну. Важливо брати до уваги не тільки „моральне значення”, але і політичні чинники, соціальні проблеми тощо.

Включенню авторського права до навчальних планів передували майже трьохсотрічний пошук розумного балансу інтересів автора і суспільства в світовій практиці. Щодо українського законодавства про інтелектуальну власність, то воно надзвичайно молоде, його становлення відбувається паралельно зі становленням державності та формуванням правової держави.

В Радянському Союзі законодавством не забезпечувався належний рівень правової охорони як авторів, так і тих осіб, які здобували права на використання творчих досягнень. Термін охорони авторських прав на твори науки, літератури та мистецтва становив лише 25 років після смерті автора; права виконавців та інших власників суміжних прав законом взагалі не охоронялися.

Інша характерна риса радянського законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності – широке втручання держави у взаємини авторів і користувачів творів. Державою були розроблені типові авторські договори, які чітко регламентували ставки авторської винагороди і носили нормативний характер для сторін-учасників таких договорів.

На розвиток авторського права України в радянський період впливали принципи соціалістичної ідеології. Найбільше це проявлялося в закріпленні законом можливості широкого використання творчих досягнень в інтересах держави та суспільства. Як приклад можна навести факт присудження Нобелівської премії в галузі літератури Борису Пастернаку за роман „Доктор Живаго” в 1958 році і небажання керівництва СРСР випускати письменника за кордон для її отримання, примушування його відмовитися від нагороди.

Авторське законодавство в Радянському Союзі дозволяло примусовий викуп суб'єктивних прав на твори у власників таких прав і передбачало можливість видання примусових дозволів на їх використання. Вже опубліковані твори могли надалі використовуватися вільно у кіно, на радіо й телебаченні, у газетах та інше. Механізм захисту порушених прав був вкрай неефективним.

Реформа законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності почалася ще в період існування СРСР. Однак з його розпадом ця справа виявилася незавершеною. Більшість створених законів навіть не набрали чинності і це на деякий час загальмувало процес реформування системи авторського права. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, що припав на період становлення незалежної держави, змусив переглянути усталені авторсько-правові категорії та оновити чинне законодавство.

Цікаво, що в Росії, яка за законом про правопреємство отримала права і обов'язки СРСР, система захисту авторських прав працює ефективніше.

3. Мета, і завдання вивчення курсу „Авторське право”.

Авторське право створює умови для творчої праці, забезпечує правове визнання й охорону творчих напрацювань, закріплює за авторами право на використання створених ними набутків і отримання доходів від їх використання. Водночас авторське право створює умови для використання інтелектуальних надбань в інтересах суспільства з просвітницькою та інтелектуальною метою. Забезпечення належного рівня охорони авторського права саме в галузі ЗМІ сприятиме підвищенню рівня довіри до ЗМІ як поширювача культурологічної та освітньої інформації в суспільстві та стимулюватиме не лише творчу діяльність журналістів і авторів, але й підсилить відповідальність за її результати. Можливо, такі перспективи авторського права здійсняться в недалекому майбутньому. Сьогодні ж ситуація з авторським правом дещо інша. Євген Станкович, український композитор, голова Національної спілки композиторів України, зауважує, що «ніде не живуть з творчості, а у нас – особливо, оскільки порушене все, що працювало раніше: державні замовлення або, як це називалося «приховані дотації». Кіновиробництва практично нема. Те, що композитори отримують від виконання своїх творів у концертних залах, - взагалі копійки. Захист інтелектуальної власності на папері є, а реально не працює».

Лише останнім часом правовим відносинам між авторами і ЗМІ почали приділяти більше уваги. Комерціалізація інтелектуального капіталу й актуалізація його економічної вартості спонукає авторів переглядати свої позиції щодо авторських прав на продукти власної діяльності. Це підтверджує і збільшення кількості судових позовів з приводу порушення авторських прав. Однак і досі проблема подолання правової некомпетентності серед авторів і працівників ЗМІ в Україні лишається актуальною.

Таким чином *метою навчального курсу „Авторське право”* є озброєння необхідними правовими знаннями, без яких сьогодні неможливо побудувати чесні і взаємовигідні відносини між редакціями і авторами, забезпечення правомірного функціонування сучасних ЗМІ.

Завдання вивчення курсу „Авторське право” полягають в наступному:

- Знайомство з українськими і міжнародними нормативно-правовими актами, що стосуються авторського права;
- Вивчення глосарію курсу;
- Формування у студентів механізму практичного застосування отриманих правових знань під час ведення бізнесу в сфері мультимедіа, традиційних і електронних ЗМІ, використання авторських творів у рекламі та продукції мас-медіа.
- Підвищення правової культури авторів, редакторів, видавців, працівників ЗМІ, громадян.

Висновки.

Актуальність вивчення авторського права зростає з переходом економіки до ринку, адже «авторське право» - категорія не лише правова, а і економічна. Система захисту авторського права в Україні вже сформована. Вона орієнтована на відповідність відповідним сучасним міжнародним правовим актам. Ця система виглядає більш прогресивно ніж система захисту авторського права в Радянському Союзі. Проте справа за тим, щоб ця система захисту існувала не лише на папері. Мета вивчення навчальної дисципліни «авторське право» - у озброєнні студентів необхідними правовими знаннями, без яких сьгодні неможливо побудувати чесні і взаємовигідні відносини між редакціями і авторами, забезпечення правомірного функціонування сучасних ЗМІ.

● **Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:**

До початку 90-х років ХХ століття в м. Красноармійську існувала єдина міськрайонна газета «Маяк» як ЗМІ. Пригадайте, скільки ЗМІ існує в нашому місті на сьогоднішній день? Назвіть ці ЗМІ (друковані, телевізійні канали). Про що свідчить такий факт? Спробуйте уявити масштаби явища в рамках держави. Доведіть актуальність вивчення авторських прав за допомогою пригаданих фактів.

Лекція 2. (2 години)

Право інтелектуальної власності в Україні і його законодавче забезпечення

1. Конституція і Закони України, що регулюють авторські правовідносини у сфері ЗМІ.
2. Закон України „Про авторське право і суміжні права” (спеціальний закон).
3. Роль Цивільного і Кримінального кодексів України у регулюванні авторських правовідносин.

1. Конституція і Закони України, що регулюють авторські правовідносини у сфері ЗМІ. В Україні на сьогодні сформована нормативна база авторського права. Це не розрізнена сукупність чинних нормативних актів, а достатньо цілісна система. До її складу входять: Конституція України, міжнародні угоди (названі НПА є найважливішим джерелом авторського права), спеціальні закони (Закон України „Про авторське право і суміжні права”), інші закони України (їх дев’ять – на початок 2007 року), Цивільний і Кримінальний кодекси України, підзаконні акти.

Основним і найважливішим джерелом українського авторського права є Конституція України, вона має найвищу юридичну силу. Усі закони й інші нормативно-правові акти ґрунтуються на положеннях Конституції України та повинні відповідати їй. Конституція України гарантує однакові права всім громадянам. Стосовно сфери інтелектуальної творчої діяльності в Основному Законі йдеться про свободу літературної, художньої та наукової творчості;

право володіти, користуватися й розпоряджатися результатами своєї творчої діяльності; право на захист інтелектуальної власності, авторських прав громадян, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин „має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності”, та ніхто не може використовувати чи розповсюджувати ці твори без згоди автора, якщо інше не встановлене законом (ст.41 і 54 Конституції України).

Конституція України є не тільки базою для авторського права, але і чинним законом, стрижневою частиною системи нормативних актів. Норми Конституції України є нормами прямої дії, тобто безпосередньо ними треба користуватися в тих випадках, коли норми галузевого законодавства суперечать основному Закону (п.1 ст.8 розд.15 Конституції України). Значення Конституції, як основного джерела авторського права, полягає також у тому, що вона є основою для появи інших законодавчих і нормативних актів. У ній сформовані загальні принципи, що набувають розвитку та деталізації в галузевих законах. До НПА українського законодавства, що регулюють авторські правовідносини, належать закони України: „Про авторське право і суміжні права” (буде детально розглянуто нижче), „Основи законодавства про культуру”, „Про інформацію”, „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, „Про інформаційні агенства”, „Про кінематографію” та ін.

2. Спеціальний Закон України „Про авторське право і суміжні права”.

Сьогодні – це один з основних законів, які регулюють діяльність ЗМІ в контексті дотримання авторських прав. Перша редакція закону була прийнята в 1993 році, проте проголошення Україною курсу на інтеграцію в ЄС вимагав внесення певних змін до законодавства та його гармонізації з нормами ЄС. Тому 22 травня 2003 року з'явилася нова редакція Закону.

Аналізуючи нову редакцію Закону, варто зазначити, що її розроблено, беручи до уваги багаторічний досвід захисту авторського права та суміжних прав, і доповнено новими статтями і термінами. Належну увагу приділено саме врегулюванню відносин між авторами і ЗМІ. В Преамбулі до Закону сказано, що Закон покликаний охороняти особисті немайнові права і майнові права авторів і їх правонаступників, пов'язані виникненням і використанням наукових, літературних творів, творів мистецтва - авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм і організаторів трансляцій – суміжні права. Закон містить преамбулу, 6 розділів і 53 статті.

Р.І. Загальні положення.

Р.ІІ. Авторське право.

Р.ІІІ. Суміжні права.

Р.ІV. Управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Р.V. захист авторського права і суміжних прав.

Р.VІ. Заключні положення.

За змістом і трактуванням юридичних норм Закон максимально наближений до авторитетної міжнародної угоди – Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Однак характерною рисою українського Закону є його ринкова спрямованість. Він значно розширює права учасників авторсько-правових відносин і дає можливість вільно розпоряджатися правами, що їм належать. Названий Закон навіть значно випередив Бернську конвенцію, акцентуючи увагу на так званих „вторинних правах”, тобто майнових правах. В межах національної системи і в міжнародних конвенціях, відповідно до традицій континентального (європейського) права, особливе значення надається володінню автором первинними правами. Та не менш важливим є регулювання відносин, які виникають у зв’язку зі створенням і подальшим використанням твору, тобто на етапі, пов’язаному з економічною реалізацією автором отриманих у межах Закону широкомасштабних прав. На відміну від Закону, Бернська конвенція більшу увагу приділяє моральним правам автора, і тільки у ст.6 візгаються майнові права. Реальність сьогодення поставила матеріальні права, що є джерелом прибутку для автора, на перше місце. Заслугою українського законодавства є орієнтація на економічний характер відносин.

Позитивним фактом є доповнення названого Закону новим термінами та їх визначеннями, що стосуються ЗМІ. Зокрема, з’явилися визначення таких термінів, як фонограма, відеограма, організація ефірного та кабельного мовлення, цитати.

Особливо актуально на фоні світових тенденцій виглядає визначення поняття «контрафактний примірник твору». За кордоном уже декілька років застосовують адміністративну і кримінальну відповідальність за покупку контрафактної продукції і за п’ять років кількість контрафакту в Європі помітно зменшилася: покупці бояться купувати таку продукцію, а коли немає попиту, то відсутня і пропозиція

Істотним доповненням ст.1 закону стало визначення *службового твору* як такого, що створений „відповідно до службового завдання”. Таке формулювання не дає можливості вважати службовим твором будь-який твір, створений у межах службових обов’язків працівника.

Термін „співавторство” теж набув в Законі нового звучання. Тривалий час співавторство визнавалось нероздільним, що ставило авторів у цілковиту залежність один від одного та практично не давало можливості використовувати окремо свої частини створеного твору. У новій редакції „якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен зі співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами ” (п.2 ст.13 Закону України „Про авторське право і суміжні права”).

В новій редакції змінилися підходи до інтерв’ю. Тепер воно визнається твором, створеним у співавторстві, а особа, що дала інтерв’ю і особа, що взяла

інтерв'ю вважаються співавторами. Віднині, опублікування інтерв'ю допускається лише за згоди особи, що його дала. Це доповнення дає можливість значно скоротити конфлікти і перекручування слів, різне тлумачення слів інтерв'ююваного.

Закон містить кілька суттєвих новел. Так, визначено ширший перелік майнових прав автора. У ст.15 з'явилося нове право автора – дозволяти чи забороняти подання своїх творів до загального відома публіки так, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь - якого місця і у будь-який час.

Поява цієї новели зумовлена розвитком цифрових і комп'ютерних технологій, унаслідок чого набуло поширення використання об'єктів авторських і суміжних прав за допомогою цифрових інтерактивних мереж (зокрема Інтернету).

Нове майнове право чітко відображає особливості використання об'єктів авторського права в новому технологічному середовищі та дає можливість регулювати відносини, що виникають у цифрових і комп'ютерних мережах. Запроваджене формулювання вже пройшло апробацію на міжнародному рівні та використовується в усіх сучасних міжнародних угодах, наприклад, у Договорі Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) про авторське право від 1996 р. (ст.8), договорі ВОІВ про виконання та фонограми від 1996 р. (ст.10 та 14), Договорі (Протоколі) ВОІВ про аудіовізуальні виконання (ст.10) та ін.

Окреме положення Закону присвячене авторським правам на збірники та інші складені твори. У ньому чітко зазначено, що авторові збірника й інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на підбір і розміщення творів або інших даних, які є результатом його творчої діяльності. Уперше в Законі проводиться паралель між термінами „автор” і „упорядник”. До складених творів належать також друковані періодичні видання.

Закон затвердив більший строк дії авторського права – 70 років (в Законі від 23 грудня 1993 року він становив 50 років, а за радянських часів – 25 років). Така зміна зумовлена необхідністю забезпечити додаткову охорону творам українських авторів за кордоном, тому що в більшості країн строк охорони авторського права становить саме 70 років. Таким чином українським авторам не будуть відмовляти в охороні їх прав за кордоном, як це сталося б після закінчення строку дії авторського права, якщо б Україна залишила попередній термін – 50 років.

Позитивним є розширення розділу, що врегульовує управління майновими правами авторів через запровадження органів колективного управління правами. Це дуже важливо для журналістів, адже самотужки вони не мають ні змоги, ні часу здійснювати контроль за використанням авторських текстів. Принцип колективного управління вигідний і для організаторів мовлення, які в своїй роботі використовують твори різних авторів – замість копіткої процедури

підписання договорів з кожним автором окремо, вони тепер мають змогу підписати угоду з організацією колективного управління правами авторів, яка візьме на себе розподіл і виплату авторської винагороди.

Нова редакція Закону розширила перелік дій, визначених як порушення авторського та суміжних прав. Ст. 50 Закону передбачає відповідальність за „свідомий обхід технічних засобів захисту авторського права та виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження й застосування засобів для такого обходу”. Зрозуміло, що поява такої статті зумовлена численними порушеннями авторського права в цифрових і комп’ютерних мережах, які чинилися в обхід технічних засобів захисту.

Відтепер підроблення, зміна чи вилучення інформації про управління правами без дозволу власників авторських прав є підставою для судового захисту. Це положення стосується, передусім, баз даних, які надають інформацію про суб’єктів інтелектуальної власності і умови використання об’єктів інтелектуальної власності.

Уперше до тексту Закону введено поняття „піратство” та „плагіат” як види порушень авторського права і суміжних прав. Правовласники наділені більшими повноваженнями в здійсненні свого права на захист; розширено перелік способів забезпечення позовів у справах про порушення авторського права. Відтепер особа, що має право на суміжні права, може вимагати публікації в ЗМІ даних про допущені порушення і про судові рішення з приводу цих порушень; брати участь в інспектуванні виробничих приміщень і складів, пов’язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, якщо існують підозри про порушення авторських прав та інше.

Автор має право вимагати збереження цілісності твору та протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, яке може зашкодити його честі і репутації.

Крім спотворення чи перекручення твору трапляються й інші посягання на твір, які можуть зашкодити честі та репутації автора. Проте протиправними мають вважатися будь-які посягання на твір, незалежно від того, можуть вони завдати шкоди честі та репутації автора чи ні.

Недоліки нової редакції Закону

Однак жоден закон не вважається ідеальним, оскільки життя рухається вперед і вимагає його покращення. Так, названий закон не має визначення „журналістський твір”, що на практиці зумовлює суперечки з приводу визнання публікації об’єктом авторського права.

Зокрема, відповідно до ст.10 Закону „повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації”, не є об’єктами авторського права, тобто вони не охороняються законом. Водночас Закон не містить визначення поняття прес-інформації та літературного чи письмового твору, до якого найчастіше відносять журналістський твір. (В Румунії,

наприклад, до переліку об'єктів авторського права належать і журналістські письмові твори).

Досі відкритим залишається питання щодо творів, які були вперше опубліковані на території радянського Союзу. Їх охороняло законодавство СРСР і кожної з республік. Після розпаду країни Україна, разом з Росією, Казахстаном, Таджикистаном і Білоруссю, заявила про своє членство у Всесвітній конвенції про авторське право як правонаступниця Союзу. Проте і сьогодні доля творів, уперше опублікованих в СРСР, не вирішена.

Суттєвим недоліком нової редакції закону є відсутність положень, які б регулювали правовідносини у цифрових мережах.

3. Роль Цивільного і Кримінального кодексів України у регулюванні авторських правовідносин. Авторське право – складова частина цивільного права. Найвищу юридичну цінність в цивільному праві має Цивільний кодекс і, зрозуміло, він широко застосовується у регулюванні авторських правовідносин.

Тривалий час після здобуття незалежності Україна жила за старим Цивільним кодексом, прийнятим ще в 1963 році, який вже давно не відповідав життєвим реаліям. Тому в 1994 році спеціальним законом з Цивільного кодексу були вилучені найбільш застарілі статті №№473 – 513, які саме і регулювали авторські правовідносини. Серед вилучених була статті 498 і 499, відповідно до яких держава мала право на примусовий викуп авторського права чи проголошення твору надбанням держави; ст. 496 зазначала, що юридичні особи наділені безстроковим авторським правом. Звичайно, на початку 90-х років такі положення були вкрай неприйнятними. В єдиній ст.472, що залишилася від старого Цивільного кодексу, йшлося тільки про можливість регулювання авторсько-правових відносин, які виникають під час створення та використання об'єкта авторського права Законом України „Про авторське право і суміжні права” й іншими законами.

У новому Цивільному кодексі, що набув чинності в січні 2004 року, є книга, названа „Право інтелектуальної власності”, вона складається з 12 розділів і лише 2 з них присвячені проблемам авторського права.

На жаль, фактично цей документ дублює норми, закріплені в Законі „Про авторське право і суміжні права”, нерідко при цьому він використовує зовсім інші формулювання. Наприклад, у ст.433 подано детальний перелік об'єктів авторського права, але серед них відсутні твори образотворчого мистецтва, до яких належить і дизайн. Таким чином, це ставить під загрозу авторську охорону дизайну друкованого видання.

Новий Кримінальний Кодекс України, прийнятий в 2001 році, і його подальші редакції та зміни від 22 травня 2003 року та 9 лютого 2006 року покликаний забезпечити захист прав авторів і виглядає більш дієвим, ніж Цивільний кодекс. На відміну від старого Кодексу, який практично не торкався захисту прав авторів (існувала одна ст. 136 щодо порушення права на всі об'єкти інтелектуальної власності), у новому ККУ охорона інтелектуальної власності

здобула істотну підтримку. Новий ККУ виправив цю помилку і виділив порушення саме у сфері авторського права у окрему ст.176. В ній чітко визначене коло об'єктів авторського права і суміжних прав у разі незаконного відтворення, тиражування і розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва; відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, виконань відеограм, фонограм і програм мовлення; незаконне тиражування та розповсюдження їх на аудіо- й відеокасетах, дискетах та інших носіях інформації; інше порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, - настає кримінальна відповідальність у вигляді штрафу від 200 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.) або виправних робіт на термін до 2-х років або позбавлення волі на такий самий термін з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення. Повторне порушення карається штрафом від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів або виправними роботами на термін до двох років або позбавленням волі на термін від двох до п'яти років з конфіскацією... Ті ж дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища, караються штрафом від 2000 до 3000 н. м. Чи позбавленням волі на термін до шести років з позбавленням права займатися певною діяльністю до трьох років.

Розмір матеріальної шкоди визначається так: значний (якщо її розмір у 20 разів перевищує н. м.), великий (у 200 раз і більше перевищує н. м.), особливо великий розмір (у 1000 і більше раз перевищує н. м.).

Такі дії тягнуть за собою кримінальну відповідальність лише в разі якщо вони умисне вчинені. Дії, заподіяні з необережності, не є предметом карного переслідування.

Висновки.

Конституція України є не тільки базою для авторського права, але і чинним законом, стрижневою частиною системи нормативних актів.

Нова редакція Закону „Про авторські права... ” має перевагу позитивних нововведень. Вони внесли вагомий внесок в національну систему захисту авторських і суміжних прав і наблизили національне законодавство до норм європейського права, що взагалі сприяє просуванню України до Європейського Співтовариства.

Аналіз тексту нового ЦКУ дає підстави говорити про те, що існують основні юридичні невідповідності і вони є, переважно, понятійними чи термінологічними.

Кримінальний Кодекс України не тільки містить норми з охорони авторського і суміжних прав, а і встановлює чітко регламентовані суворі санкції, що можуть бути застосовані до його порушників.

● *Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:*

У Києві, як повідомляє агентство УНІАН, 02.02.2010 ліквідували підпільну друкарню, яка здійснювала незаконний друк нової книги відомого письменника Бориса Акуніна «Весь світ театр». Друкарня розташовувалася в Оболонському районі Києва, повідомляє УНІАН з посиланням на працівників податкової міліції Оболонського району Києва. Під час проведення перевірки в приміщенні друкарні, яку орендувала 59-річна столична бізнес-леді, були виявлені пристрої для різання і склеювання книг, поліграфічний клей, близько 4300 примірників книги Б. Акуніна «Весь світ театр», 9,5 тисяч картонних обкладинок для цієї книги, а також понад 900 вже підготовлених для склеювання і різання блоків книги.

Поліграфічні приналежності й книжкові заготовки загальною вартістю понад 140 тисяч гривень вилучено. Тепер шанувальниці Б. Акуніна доведеться відповідати не лише за незаконну підприємницьку діяльність, але і за порушення авторського права, зазначили податківці.

Нагадаємо, що в ході опитування, проведеного Всеросійським центром вивчення громадської думки у грудні 2009 року, Б. Акунін посів друге місце в списку кращих письменників року. Автора серії книг про пригоди Ераста Фандоріна випередила за популярністю лише улюблениця домогосподарок Дарья Донцова. (за матеріалами ЗМІ)

Лекція 3. (1 година)

Об'єкти авторського права і суміжних прав.

1. Поняття „об'єкту авторського права” і його складові.
2. Твори, що охороняються авторським правом.
3. Періодичні видання як складені твори.
4. Службові твори – твори працівників редакції. (Для самостійного опрацювання)
5. Похідні твори. (Для самостійного опрацювання)
6. Твори, що не охороняються авторським правом. (Для самостійного опрацювання)

1. Поняття «об'єкту авторського права» і його складові”. Авторське право поширюється на твори науки, літератури та мистецтва, що є результатом творчої діяльності, завершені і незавершені, оприлюднені і не оприлюднені, незалежно від їхнього призначення, жанру, обсягу і мети. Також авторським правом охороняються передачі організацій мовлення, що розміщені на території України та здійснюють мовлення за допомогою передавачів. Розташованих на цій території.

Таким чином, до об'єктів авторського права належать усі твори, що мають названі ознаки. Законодавство подає перелік цих творів:

- Літературні письмові твори (книги, брошури, статті тощо);

- Музичні твори з текстом і без тексту;
- Аудіовізуальні твори;
- Твори образотворчого мистецтва;
- Драматичні та хореографічні твори, пантоміми;
- Фотографічні твори;
- Похідні твори;
- Збірники творів, енциклопедії, інші складені твори;
- Титри для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів.

Охороні підлягають як оприлюднені, так і не оприлюднені твори. Таким чином, навіть твір, який окрім автора, ніхто не чув і не бачив, автоматично охороняється авторським правом. На жаль, закон не дає визначення поняття „твір”. Ми можемо скористатися формулюванням В.Серебровського, даним ще в 1956 році: „Твір – це сукупність ідей, думок і образів, які набули вираження в результаті творчої діяльності автора у доступній для сприйняття людськими почуттями конкретній формі, що передбачає можливість відтворення” (Серебровский В.І. Вопросы советского авторского права. – М., 1956, с.32)

Об’єктивна форма вираження твору – це своєрідний початок його існування. Для того, щоб результат творчої праці почав охоронятися авторським правом, він має бути втіленим у якій-небудь формі:

- письмовий (рукопис, машинопис, нотний запис);
- усний (публічне виконання, публічне виголошення);
- звуко- чи відеозапис (механічний, магнітний, цифровий, оптичний);
- зображення (малюнок, ескіз, картина, кіно-, теле-, відео- або фото кадр);
- об’ємно-просторовий (скульптура, модель, макет, споруда).

Твори охороняються авторським правом незалежно від їхнього жанру та мети створення.

Важливим категоріями в наданні правової охорони авторським творам є форма та зміст. До елементів змісту належать: ідея, тема, сюжет, художні образи тощо. Зміст будь-якого твору завжди відображений у певній формі (мова, стиль тощо). Змістові елементи в творах можуть повторюватися, але форма, в якій вони подаються, завжди буде оригінальною (наприклад, фільм „Тихий Дон”, знятий С.Герасимовим і через багато років – С.Бондарчуком, творчим запозиченням є сюжет „Енеїди”, сюжет трагедії Шекспіра „Ромео і Джульєтта” розробляли Чайковський, Прокоф’єв, кінематограф та інше.

Правова охорона не поширюється на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття – вони „прокручуються” доти, поки приносять прибуток. Приклад – відомі в різних країнах телепроекти: українські «Фабрика зірок» - аналог оригінального голландського телешоу «Star Academy», «Ганцюють всі» - аналог оригінального

британського шоу «So You Think You Can Dance?», «Україна має талант» - аналог оригінального британського телешоу «Got Talent». Викуплені проекти починають жити самостійним життям з своїми національними особливостями. Так, британці, у яких канал СТБ купив останній формат, були вельми здивовані, що в Україні переміг складний жанр – пісочна анімація, в Британії перемагають більш зрозумілі жанри – співці і танцюристи. Але належним чином оформлена ідея може здобути правову охорону. Запорукою цього є її деталізоване відображення (приклад – створення серіалу „Моя прекрасна нянька”).

Для виникнення та здійснення авторського права не потрібна реєстрація твору, спеціальне оформлення й виконання інших формальностей. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Останнім часом автори все частіше намагаються захистити свої авторські права використанням знака авторського права. Мета – сповіщення третіх осіб про свої авторські права. Після приєднання України в складі СРСР в 1973 р. до Всесвітньої конвенції про авторське право на всіх виданнях, а згодом і на аудіовізуальних творах почали зазначати знак охорони авторського права, що складається з трьох елементів:

- латинської літери „с”, обведеної колом - ©;
- імені особи (найменування власника), що володіє авторським правом;
- року першої публікації твору.

У друкованих виданнях особливості використання знака охорони авторського права залежать від кількості авторів.

Видання одного автора – знак розміщують у правому нижньому кутку звороту титульної сторінки. Також засвідчуються права автора ілюстрацій до видання, упорядника та інше.

Видання з кількома авторами. Якщо книга написана у співавторстві чи видання складається з частин, авторами яких є різні особи, знак охорони ставлять для кожної з них із зазначенням частин, які ними написані.

Якщо книга є перекладом з іноземної мови, спочатку розміщують копію знака охорони авторського права видання – оригіналу, знак охорони безпосередньо на переклад та інші об’єкти охорони.

Збірка з великою кількістю авторів. У збірках, які видаються організацією самостійно або через видавництво, на звороті титульної сторінки розміщують знак охорони на збірник загалом. Знак охорони авторського права на кожний твір, розміщений у збірнику, зазначають у нижній частині початкової сторінки авторського твору.

Перевидання. Якщо книга видається вдруге без змін і доповнень, на ній зазначається той самий знак охорони, що й на першому виданні. Якщо в книзі є доповнення, то розміщують два знаки охорони: першого та другого видання із зазначенням авторів доповнень і змін та видавництва, що видало оновлене видання.

2. Твори, що охороняються авторським правом. До різновидів об'єктів авторського права можна віднести:

- літературні письмові твори;
- аудіовізуальні твори;
- фотографічні твори й твори зображального мистецтва;
- оригінальні назви та окремі частини творів;
- елементи друкарського оформлення видання та твори дизайну.

Літературні письмові твори публіцистичного, белетристичного, наукового, технічного чи іншого характеру неодмінно охороняються авторським правом.

Серед літературних творів інформаційного жанру найбільш поширені замітка і репортаж. *Замітка* – це стисле повідомлення про подію чи факт. Вона характеризується невеликим обсягом, стислим викладом подій, відсутністю коментарю або аналізу. *Репортаж* – матеріал, у якому журналіст малює картину через своє власне бачення. Репортаж містить обов'язкову авторську позицію і охороняється авторським правом. *Твори аналітичних жанрів* – це аналіз та осмислення фактів, обов'язкове авторське Я. До таких творів належать стаття, кореспонденція, інтерв'ю, рецензія, огляд, коментар, бесіда тощо. Вони безперечно охороняються авторським правом. *Твори художньо-публіцистичних жанрів* – це нариси, фейлетони, памфлети, пародії, сатиричні коментарі, епіграми, анекдоти – вони обов'язково підлягають охороні авторським правом.

До інших матеріалів періодичних видань, що охороняються авторським правом, можуть належати кросворди, астрологічні прогнози, прогнози погоди, якщо вони є результатом творчої діяльності (наприклад, прогноз погоди від Гідрометцентру не охороняється авторським правом, а „Миколина погода” чи „синоптична обсерваторія каналу „Інтер” – охороняється).

Авторським правом охороняються і аудіовізуальні твори: кінофільми, телефільми, відеофільми, слайд-фільми та інше. Аудіовізуальний твір може складатися з творів, які вже існують, і творів, що були спеціально складені для нього. Автор тексту, музики та інших самостійних елементів, що входять до складу аудіовізуального твору, зберігає авторське право на свою частину та може вільно використовувати її на власний розсуд. За українським законодавством, авторами аудіовізуального твору визнаються:

- режисер-постановник;
- автор сценарію, текстів, діалогів;
- художник-постановник;
- автор спеціально створеного музичного твору з текстом або без нього;
- оператор-постановник.

Серед аудіовізуальних творів окремо виділяються телевізійні твори, що є продукцією організацій мовлення – телепередачі, ток-шоу, випуски новин, спеціальні телепроекти. Співавторами телевізійного твору є автор сценарію, режисер-постановник, оператор-постановник. До авторів телевізійного сюжету

чи авторської програми належать журналіст, оператор і режисер. Зазвичай майнові права на використання такого твору передаються виробникові або продюсерові. Сам автор залишає за собою право на справедливую винагороду за кожне оприлюднення, публічне виконання, показ, демонстрацію.

Авторським правом охороняються фотографічні твори й твори, виконані способами, подібними до фотографії (голографії, слайди та ін.). Тривалий час визнання авторського права фотографів на свої твори натрапляло на величезний опір – фотографії не вважалися продуктом творчої діяльності, тому що розглядалися лише як результат технічного копіювання за допомогою фотоапарату та хімікату. Згодом ставлення до фотографії змінилося і почало визначатися словами Платона: „Усе, що викликає перехід від небуття до буття, - це творчість”.

На виконавчому рівні перші згадки про фотографічні твори як об'єкти авторського права можна зустрінути в Положенні про авторське право від 20 березня 1911 року. Окрім надання фотографіям 10-річного терміну охорони (ст.61), закон створював багато обмежень, зокрема надавав перевагу фотографіям, які були видані як збірки чи серії знімків, до літературних творів прирівнювалися знімки в галузі медицини, астрономії, мікро фізики. В „Основах авторського права” в 1928 році фотографії, нарешті, були внесені до переліку творів, що охороняються авторським правом (при наявності на кожному примірнику імені автора, місця та року випуску твору в світ). Правову охорону в Україні фотографії здобули лише в 1994 році, після прийняття відповідних поправок до Закону України „Про авторське право і суміжні права” (ред. Від 23 грудня 1993 р.). До цього часу діяли норми ч.2 ст.473 ЦК УРСР 1963 р., що обмежували термін дії авторського права на фотографію п'ятьма роками, а на збірки фоторобіт – десятьма. Нині обсяг прав на фотографічні твори чітко визначений українським законодавством. Автор фотографічного твору володіє виключними майновими правами на використання свого твору та правом забороняти чи дозволяти іншим особам:

- відтворення фотографічних і включення їх до збірників, енциклопедій та ін.;
- розповсюдження своїх творів на території України, так і за її межами;
- публічний показ і демонстрацію фотографічних творів;
- переробку і інші подібні зміни творів (фотомонтаж, колаж).

Виняток становлять випадки вільного використання фотографічного твору (ст.21-25 Закону „Про авторське право...”). Фотограф водночас має право заборонити використання своїх творів, якщо воно завдає шкоди честі та репутації автора.

3. Періодичні видання як складені твори. Складені твори (енциклопедії, словники, наукові збірники, газети, журнали й інші періодичні видання) – це особливі об'єкти авторського права. Вони є результатом творчого поєднання

окремих творів, які, своєю чергою, також можуть охоронятись авторським правом. Водночас віднесення періодичного видання до об'єктів авторського права насправді є юридичною фікцією. Адже періодичне видання – це сукупність усіх попередніх і майбутніх його випусків, об'єднаних між собою спільною назвою, форматом, графічним оформленням. Авторське право починає діяти лише з моменту створення твору, а отже, насправді охороняє тільки кожний окремий примірник кожного номера видання, що вже побачив світ.

Специфікою періодичних видань є відсутність у них єдиного власника авторських прав. Первинно право на періодичне видання зароджувалося винятково як право видавців. Однак якщо редакторів перших газет справедливо вважали одноосібними творцями своїх видань і їм доставались всі лаври пошани, то сьогодні вихід у світ журналу чи газети – це результат злагодженої та копіткої праці цілого колективу спеціалістів – журналістів, фотографів, редакторів, дизайнерів, коректорів та ін.

Творчий внесок видавця, що за сучасним законодавством володіє правами на видання в цілому, полягає в доборі матеріалу, розробці оригінального макету. Кожен з журналістів володіє правами на використання своїх публікацій, включених до видання; за видавцем закріплено право на форму вираження авторських матеріалів у газетному (журнальному номері).

Якщо твори, що ввійшли до складу видання, є об'єктами авторського права, видавець користується авторським правом лише за умови дотримання відповідних прав кожного з авторів складених творів. У разі, коли твори, що стали частиною складеного видання, не мають авторської охорони, право видавця є незалежним.

Тож видавці періодичних видань володіють такими правами:

- на використання свого видання в цілому;
- на зазначення свого імені під час використання таких видань;
- на використання службових творів, які стали частиною видання;
- на використання творів, права на які були передані видавцеві за договором.

Права видавців є, фактично, безстроковими.

4. Службові твори – твори працівників редакції. (Для самостійного опрацювання)

Службовий твір створюється автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання редакції. Під таке визначення підпадає більшість журналістських публікацій. Як приклад, наведемо типову ситуацію: редакція відрядила журналіста відділу економіки для написання аналітичної статті про стан вугільної галузі в Україні. Паралельно журналіст зробив матеріал з приводу погіршення екологічної ситуації в країні. У такому разі службовим твором можна вважати першу статтю, а друга є власною ініціативою журналіста.

Підтвердженням існування службового завдання в межах службових обов'язків може вважатися:

- штатний розклад із зазначенням посади працівника та посадова інструкція, в якій чітко окреслені його службові обов'язки (приміром, написання статей певної тематики);
- графік редактора, що підтверджує розподіл тем для написання матеріалів у номер (випуск) між штатними й позаштатними працівниками редакції;
- задокументовані та затверджені печатками відрядження;
- розклади використання камер і транспорту (для телекомпаній).

Особливість правової охорони службових творів полягає в тому, що всі майнові права на їх використання (якщо не було укладено іншого договору) переходять до роботодавця. Останній може без погодження з автором надрукувати статтю в іншому виданні цієї компанії чи включити її до збірки кращих матеріалів видання, перекласти на іншу мову, розмістити в Інтернеті чи просо продати.

Авторові службового твору належать лише немайнові права, такі як право на згадування його імені чи зазначення псевдоніму. Він також має право протидіяти будь-якому посяганням на твір, яке здатне зашкодити честі та репутації. Однак претендувати на отримання додаткової винагороди за використання твору автор не може. Такий підхід зумовлюється необхідністю компенсувати матеріальні витрати роботодавця, котрий для створення матеріалу забезпечує технічне оснащення (диктофон, камеру, монтажне обладнання) чи фінансову підтримку (оплата відрядження, транспорт).

Перехід прав до роботодавця відбувається на підставі підписаного з журналістом трудового договору (контакту) й (або) іншого цивільно-правового договору. Однак укладення трудового договору не є підставою для переходу прав до роботодавця в повному обсязі. Згідно з положенням Цивільного кодексу України, майнові права на твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, що створив цей об'єкт, і юридичній або фізичній особі, де чи в якій він працює, спільно.

Натомість предметом цивільно-правового договору є, переважно, певний результат праці – створення твору та подальше передання майнових прав на нього роботодавцеві. Саме в договорі між редакцією та журналістом останній має можливість занотувати свої умови: договір може обмежувати термін, на який майнові права переходять до редакції, чи закріплювати їх за автором, передбачати виплату журналістові додаткової авторської винагороди за кожне використання його твору і інші вимоги. На практиці ж свої вимоги до договору можуть вносити найбільш відомі і авторитетні журналісти. Здебільшого ж працівник є слабкою ланкою в економічному сенсі стороною та змушений погоджуватися на вимоги роботодавця. Ще більш уразливою групою є позаштатні працівники.

Доцільно було б поширити на діяльність ЗМІ практику видавничої сфери, за якою майнові права на твір передаються видавництву на певний термін (5-7 років), після чого вони повертаються авторові.

5. Похідні твори. (Для самосійного опрацювання)

Твір може існувати як у його оригінальній формі, так і в зміненій – переклад, переробка, адаптація тощо. Оригінальним визнається твір, всі основні елементи якого створені самим автором. Твори, для написання яких були використані елементи чужих творів, вважаються похідними. Базовим критерієм для надання охорони похідному твору є творчий характер переробки. Технічна робота, наприклад, дублювання, озвучення та субтитрування аудіовізуальних творів, не вважається похідним твором і не охороняється авторським правом. Розглянемо різновиди похідних творів, які найчастіше зустрічаються в ЗМІ.

Аранжування – переклад музичного твору, написаного для одного інструмента, для іншого інструмента або голосу. Різновидами аранжування є також оркестрування, обробка, варіації.

Адаптація – полегшення твору для сприйняття малопідготовленими читачами чи пристосування його для демонстрації за допомогою інших художніх засобів, наприклад, переробка літературного твору на телевізійний сценарій. Здійснення її неможливе без згоди автора оригінального твору неможливе.

Анотація – стислий виклад змісту книги, статті, спектаклю.

Реферування – конспективний виклад змісту книги, статті.

Резюме – стислий виклад основної думки, ідеї твору, висновок, підсумок виступу. Сьогодні широко відоме соціологічне резюме – оприлюднення журналістом соціологічного дослідження в певній послідовності, порівняння даних, коментування отриманих результатів тощо.

Переклад – передання форми письмових або усних творів мовою, що відрізняється від мови оригіналу. Самостійними літературними творами вважаються лише творчі переклади. Відповідно до українського законодавства авторським правом не охороняються офіційні переклади законів, указів, постанов, судових рішень та інших документів, які мають офіційний характер. Перекладачі й інші автори похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір. Одночасно їхнє право є залежним, оскільки автори похідних творів не можуть здійснити переклад чи переробку, попередньо не отримавши згоди в автора оригіналу.

б.Твори, що не охороняються авторським правом. (Для самостійного опрацювання)

До об'єктів авторського права не належать твори, що не є результатом творчої діяльності:

- Твори, що є суспільним надбанням і термін авторсько-правової охорони яких закінчився;
- Ідеї, методи, теорії, принципи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття;

- Повідомлення про поточні події чи новини дня, що мають характер прес-конференції;
  - Твори народної творчості.
Об'єкти, що не охороняються авторським правом:
- 1) офіційні документи:
    - закони України;
    - судові рішення;
    - офіційні документи політичного, законодавчого й адміністративного характеру;
  - їх офіційні переклади.
  - 2) символи і знаки:
    - прапор, герб;
    - грошові знаки;
    - державні нагороди;
    - символи та знаки органів державної влади, військових формувань, територіальних громад, підприємств, установ.
  - 3) розклади телепередач, руху транспортних засобів.

Висновки.

Авторське право поширюється на оригінальні твори науки, мистецтва, літератури, які є результатом творчої діяльності автора. Такі твори відносять до об'єктів авторського права. Авторське право виникає внаслідок факту його створення твору і не потребує його реєстрації, проте на творах може бути використаний і спеціальний знак авторського права. Охороні авторського права підлягають літературні письмові твори, аудіовізуальні твори, фотографічні твори, твори зображального мистецтва, оригінальні назви та окремі частини творів; елементи друкарського оформлення видання та твори дизайну, періодичні видання як складені твори, похідні твори. Закон чітко переліковує твори, що не охороняються авторським правом. До таких належать ідеї, методи, теорії, повідомлення про поточні події, твори народної творчості, офіційні документи, символи і знаки, розклади.

● **Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:**

Приготуйте для аналізу однаковий примірник будь-якої з місцевих газет (1 екземпляр на 2-х студентів), уважно перегляньте його. Чому газета називається «складеним твором»? Доведіть. Які жанри літературних письмових творів ви знайшли в примірнику газети? В чому їх особливості? Кому належить авторське право на фото, кросворд, гороскоп, вміщені в газеті?

Лекція 4. (1 година)

Суб'єкти права інтелектуальної власності.

1. Поняття „суб'єкту авторського права”.
2. Співавторство.
3. Спадкоємці, правонаступники й інші особи, що мають авторське право.

1. Поняття „суб'єкту авторського права”. Особи, яким належить суб'єктивне авторське право на твір, відносяться до суб'єктів авторського права. Ними можуть бути такі категорії: громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства незалежно від віку. Суб'єктивне авторське право виникає внаслідок створення твору, успадкування чи передання авторських прав за договором. До основних суб'єктів авторського права належать: автори, співавтори, спадкоємці, правонаступники, видавці.. Представляти інтереси власників авторських прав можуть організації колективного управління правами.

Автором вважається фізична особа, що своєю творчою працею створила твір. Йому належить первинне авторське право на твір, яке складається з майнових і немайнових прав. Немайнові права (право на ім'я, псевдонім) є невідчужуваними й не можуть бути передані іншим власникам. Майнові ж права на використання твору автор може передати іншим особам і організаціям.

В сучасних ЗМІ всіх авторів можна поділити на дві категорії: штатні автори і позаштатні автори. Основна відмінність їхньої співпраці з редакціями полягає в тому, що штатні журналісти підписують трудову угоду, а позаштатні - цивільно-правовий чи авторський договір (останнє відбувається рідко). В разі порушення авторських прав, на позаштатного журналіста покладається вся відповідальність, тоді як штатний співробітник редакції розділяє її з виданням.

Згідно з українським законодавством, видавець періодичного видання має виключне право на використання такого видання в цілому, а за автором залишається виключне право на використання своїх творів незалежно від видання, якщо інше не передбачене договором. Водночас, якщо йдеться про службові твори штатних працівників ЗМІ, за новим Цивільним кодексом України, право на такі об'єкти інтелектуальної власності, створені в порядку виконання трудового договору, належить творцеві та роботодавцю спільно.

2. Співавторство. Створення та випуск інформаційної продукції як об'єкта інтелектуальної власності – це тривалий процес, пов'язаний із залученням праці багатьох осіб, саме тому постає питання співавторства на цей інтелектуальний продукт. Співавторство – це факт створення твору в результаті спільної праці двох або більше осіб.

Говорячи про складений твір, яким є періодичне видання, необхідно відрізнити співавторство від співробітництва. Співробітництво – це використання творів різних авторів для створення нового складеного твору.

Автори розміщених у виданні статей не стають співавторами, як і автори не мають права вимагати авторства на періодичне видання в цілому. Те саме стосується і авторів текстового і зображального матеріалів, розміщених поряд. І стаття, і фотографія до неї об'єднані лише спільною темою, подією та іншим, сприймаються ж вони самостійно.

Виділяють два різновиди співавторства – роздільне і нероздільне. Обсяг права на використання твору значною мірою залежить від різновиду співавторства. Якщо твір становить нерозривне ціле чи всі співавтори брали участь у створенні кожної частини цього твору, співавторство вважається нероздільним. Якщо ж твір можна поділити на окремі частини, кожна з яких має самостійне значення, співавторство вважається роздільним. В такому випадку кожен зі співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд.

Та не будь-який внесок дає право вважатися співавтором твору. Так, якщо в основу написання твору покладено ваші ідеї, теорії, методи, концепції, навіть відкриття – Ви, на жаль, не можете претендувати на звання співавтора, тому що ці категорії за законом не охороняються авторським правом.

Внесок, який зробила та чи інша особа, може мати не лише творчий характер. Отож співавторами твору не визнаються особи, що допомагали авторові: технічно (друкарки, креслярі, стенографи), організаційно (продюсери, видавці), матеріально (спонсори, меценати). Визначення співавторів журналістського матеріалу залежить і від жанру та специфіки створення цього твору. Розглянемо таке явище, як співавторство, у двох жанрах: бесіда і наукова стаття. Для бесіди характерним є поєднання творчості учасників бесіди з творчістю журналіста. За таких умов визнання журналіста співавтором бесіди цілком виправдане. Дещо інше розглядається співавторство в науковій статті. З одного боку, наукові статті – набутки індивідуальної творчості вченого, що мають усі ознаки об'єкта авторського права. З іншого, – службові твори, що виконуються науковцем відповідно до завдання науково-дослідної організації. Дозвіл на опублікування монографій або наукових статей повинен надати заклад, у якому ці наукові праці апробовані. Такий порядок часто унеможливує отримання автором гонорару за публікацію та обмежує його майнові права. Інша річ, коли дослідник передає матеріали для написання статті професійному журналісту. Авторським правом охороняється не зібраний матеріал – зміст публікації, – а форма його викладу, в чому і полягає робота журналіста. Узагалі наукові працівники намагаються визначити авторство та співавторство на твори не за нормами авторського права, а за морально-етичними нормами, які ґрунтуються на тому, що співавтором обов'язково повинен бути автор наукової ідеї, гіпотези.

Одним з поширених видів співавторства є інтерв'ю. Згідно з новою редакцією Закону України „Про авторське право...” співавторами інтерв'ю вважаються особи, що дала і що взяла інтерв'ю. Опублікування запису інтерв'ю

допускається лише за згодою особи, що його дала (п.3 ст.13). Інтерв'ю – призначена для опублікування в пресі, передання по радіо, телебаченню розмова журналіста з особою (групою осіб), найкомпетентнішою в певному питанні, політичним, громадським чи іншим діячем або ж просто відомою особистістю. За характером та кількістю учасників інтерв'ю виділяють: інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог, колективне інтерв'ю, інтерв'ю – замальовку, інтерв'ю-нарис, інтерв'ю-анкету.

3. Спадкоємці, правонаступники та інші особи, що мають авторське право.

Спадкоємці – це особи, до яких перейшли майнові права померлого автора відповідно до закону чи заповіту. Після смерті автора власниками його авторських прав стають його спадкоємці. Ними можуть бути рідні автора чи особи, котрим він передав свої права за заповітом. Рідними вважаються особи, що належать до певної черги спадкоємців. За наявності заповіту, спадкоємцями стають особи, зазначені в ньому, незалежно від їх громадянства. Якщо автор не залишив заповіту та не має законних спадкоємців, дія його авторських прав припиняється, а їх захист покладається на державу. Згідно з українським законодавством, Кабінет Міністрів може встановлювати спеціальні відрахування до фондів творчих спілок за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

В спадок можуть переходити лише майнові права, а особисті немайнові права символічно залишаються у автора навіть після його смерті. Майнові права можуть бути передані в спадок лише за умови, що за життя автор ними володів. У разі, якщо автор передав майнові права на використання твору іншим особам, спадкоємці не можуть на них претендувати, проте у них залишається право захищати честь і репутацію свого родича та перешкоджати діям, які порушують його немайнові права.

Правонаступники – це юридичні чи фізичні особи, до яких відповідно до договору чи закону перейшли права і обов'язки інших осіб. правонаступники можуть отримати майнові права на використання твору в авторів та їхніх спадкоємців. Передання цих прав оформляється авторським договором. Переважно правонаступниками стають особи й організації, що займаються відтворенням і використанням цих творів. Отож до правонаступників належать:

- редакція ЗМІ, якій журналіст передав права на опублікування твору;
- видавництво, що за договором з автором отримало права на випуск і розповсюдження його книги;
- організація, яка володіє правами на службові твори своїх співробітників;
- інші фізичні і юридичні особи, права яким були передані за договором або за законом.

Інші особи, що мають авторське право – це фізичні та юридичні особи, що володіють первинними авторськими правами на твір. До числа таких осіб належать: упорядники збірників та інших складених творів; автори похідних творів; видавці періодичних видань. Найбільш неврегульованим залишається на

сьогоднішній день питання правонаступництва авторських прав на кінофільми, що були відзняті на кіностудіях Радянського Союзу до 1991 року.

Одним з найбільш ефективних способів реалізації та захисту майнових прав авторів є колективне управління правами. Масове використання об'єктів авторського права не дає можливості їхнім власникам самостійно здійснювати контроль за їх розповсюдженням. Отож безперечною альтернативою є звернення до послуг спеціалізованих організацій колективного управління – установ, які управляють майновими правами суб'єктів авторського права та не мають на меті отримання прибутку. Метою діяльності цих організацій є захист майнових прав авторів, одержання винагороди за використання об'єктів інтелектуальної власності та розподіл її між авторами. Вперше колективний орган почав захищати авторські права у 1777 році у Франції, агентство мало назву „Товариство драматичних авторів та композиторів” і було створено за активної участі П.Бомарше. Подібні організації поширені з тих пір у всьому світі. Нині популярність організацій колективного управління правами в Україні зростає з кожним роком.

Висновки.

Одним з ключових понять в авторському праві є поняття суб'єкту авторського права, під яким розуміють осіб, котрим належить суб'єктивне авторське право на твір. Суб'єктивне авторське право на твір виникає внаслідок виникнення твору, успадкування чи передання авторських прав за договором. До суб'єктів авторського права включають авторів, співавторів, спадкоємців, правонаступників, видавців. Всі перелічені категорії суб'єктів різняться об'ємом і способом отримання авторських прав. Представляти інтереси власників авторських прав можуть організації колективного управління правами.

● **Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:**

Візьміть у бібліотеці збірку статей будь-якої наукової конференції з тих, що організуються у вашому вузі, і збірку пісень з нотами. На їх прикладі проаналізуйте поняття «співавторство». Поясніть на прикладах різницю між роздільним і нероздільним співавторством.

Пригадайте, хто з вас готував статтю з викладачем або з товаришем? В чому особливість твору, який виник у співавторстві? Як ви над ним працювали?

Лекція 5. (2 години)

Виникнення права інтелектуальної власності на твори науки, літератури і об'єкти суміжних прав.

1. Право авторства.
2. Право на ім'я.
3. Право на збереження цілісності твору.

1. Право авторства. Згідно з українським законодавством про авторське право авторство виникає з моменту виникнення твору. Первинним власником виключних прав, пов'язаних зі створенням і використанням творів науки, літератури та мистецтва, є автор. Йому належать особисті немайнові та майнові права.

Права авторів поділяються на:

1) *Особисті немайнові права.* Вони невідчужувані та не можуть бути передані іншим особам. Можуть захищатися спадкоємцями автора.

2) *Виключні майнові права.* Вони можуть передаватися автором і його правонаступниками відповідно до авторського договору, у спадок або іншим способом. Майнові права будуть детально розглянуті в наступній лекції.

3) *Право на винагороду.* Автор або правовласник має право на справедливую винагороду за будь-яке використання твору. Законом передбачена можливість використання твору без дозволу автора, але з виплатою йому винагороди.

Особисті немайнові права є невідчужуваними правами автора і не можуть бути передані іншим особам.

До немайнових прав автора належать:

- право авторства;
- право на ім'я;
- право на псевдонім;
- право на збереження цілісності твору;
- право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору.

Одним з найважливіших прав, яке виникає в творця, є право авторства – право визнаватися автором свого здобутку. Беззаперечним доказом існування поняття авторства в стародавні часи може слугувати папірус Честер-Бітті IV (датується часом Нового царства в Єгипті), в якому про авторів літературних творів написано таке: „...досі виголошують їхні імена через книги, що вони створили, оскільки вони (книги) були хороші та пам'ять про тих, хто їх створив, зберігається вічно”. Поза сумнівом, подібні рядки були написані в суспільстві, де високо цінували значення книг та їхніх авторів. Однак ідеальними авторами визнавалися лише автори давнини, твори яких за структурою, стилем й навіть змістом намагалися наслідувати їхні нащадки.

Типовим порушенням права авторства є плагіат.

ПЛАГІАТ – це оприлюднення повністю або частково чужого твору під іменем особи, що не є автором цього твору. Явище плагіату має багатомісячну історію, проте в українському законодавстві обґрунтування цього терміна вперше з'явилося в липні 2001р. Факти існування плагіату датуються часами Стародавньої Греції та Римської Імперії. Давньоримський поет Марціал першим застосував термін „плагіатор”, що означав „викрадач чужих рабів”, до літературних грабіжників. Плагіат проявляється в багатьох формах, поділити

його на різновиди можна за обсягом привласненого матеріалу – повний і частковий плагіат; а також за ступенем автентичності (подібних або сумнівних) текстів – прямий і опосередкований плагіат. Для доведення плагіату ефективним способом є експертиза (лінгвістична, фоноскопична та інші). На наш час єдиним дієвим методом боротьби з плагіатом являється саморегулювання. За межами України існує багато структур соціальної відповідальності ЗМІ перед суспільством, а в редакціях практикують уведення в штат посади омбудсмена - людини, що стоїть на варті прав людини. У стародавній скандинавській мові це слово мало таке значення: „Людина, що стежить за тим, щоб сніг, лід і бруд були прибрані з вулиць та димові труби були очищені”. Омбудсмени отримують і розглядають скарги, що надходять до редакції, контролюють роботу журналістів і намагаються запобігти випадкам недостовірності інформації, недотримання прав авторів та плагіатів. За даними Всесвітньої організації прес-омбудсменів, залучення до штату видань цих працівників призвело до зменшення кількості позовів до ЗМІ на 30-50%. Водночас статистика вітчизняної судової практики засвідчує пріоритетність судового способу охорони авторських прав серед журналістів. Найчастіше об'єктом конфлікту є стаття (78%), інтерв'ю, малюнки (2%), фотографії (3%), інше -14%.

Звинуваченню в плагіаті може бути піддано як маловідомого автора, так і всесвітньо відомих митців.

2. Право на ім'я. Автор самостійно обирає спосіб зазначення свого імені та може вимагати від інших зазначення належним чином свого імені на творі та його примірниках або згадування під час кожного публічного використання твору, якщо це практично можливо.

Існує три способи реалізації права на ім'я:

- 1) зазначення справжнього імені автора;
- 2) зазначення вигаданого імені (псевдоніма);
- 3) не зазначення імені автора (анонімне використання).

Вибір псевдоніма – справа добровільна, причин для цього може бути безліч. В деяких ситуаціях він може захистити журналіста.

Анонімні публікації в пресі – це стислі інформаційні повідомлення, що не охороняються авторським правом, і редакційні статті –передовиці. Такі статті сприймаються читачем як редакційні, тобто в них висловлюється колективна позиція редакції.

Спосіб зазначення імені автора - його власна справа.

При співавторстві послідовність зазначення авторів твору має бути узгоджена з ними окремо.

У наукових колах заведено розташовувати імена авторів, виходячи з їхніх заслуг, посад і вчених звань. Інколи таке співавторство межує з відвертим за

авторством – зазначенням імені поважного вченого, що насправді не є автором твору.

Останнім часом в періодичних виданнях поширена практика зазначення авторів фотоматеріалів у загальному списку на останній сторінці. Такий підхід є безумовним порушенням авторських прав.

Порушенням права на ім'я є передрук твору без зазначення імені автора, що характерно для дайджестів і регіональної преси, яка використовує столичні матеріали. Видання посилаються на джерело інформації, не згадуючи при цьому імені автора. Обов'язковими є обидва елементи: і посилання на джерело інформації, і зазначення імені автора.

Обов'язковим є зазначення автора у титрах телепрограми чи оголошення його імені в разі передання твору в ефір радіостанції. Ігнорування телеканалами цієї умови є порушенням права автора на ім'я. Наприклад, композитор Є.Савенков написав для телесеріалу „Бідна Настя” романс „Я вас люблю” та романтичну пісню „О, коли б моя туга”. Однак під час демонстрації (а пісні в серіалі прозвучали понад 120 раз) його ім'я жодного разу не було зазначено в титрах.. Автор подав позов до суду з приводу порушення компанією СТС його немайнового права на ім'я та отримав грошову компенсацію за завдані збитки.

3. Право на збереження цілісності твору.

Автор твору має право вимагати збереження цілісності твору та протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора. Це право для автора є чи не найбільш уразливим, адже специфіка створення періодичних видань і телерадіопередач, яка полягає в обмеженому обсязі шпальти (ефіру) й оперативності подання інформації, зумовлює внесення істотних змін до журналістського матеріалу, нерідко без його дозволу.

Цікаво, що вже в Стародавній Греції існували правила, майже аналогічні до сучасного права на збереження цілісності твору, здійснювався контроль за відповідністю театральних вистав справжньому задуму авторів. Проблема дотримання цього права піднімалася й авторами. І сьогодні при використанні продукції ЗМІ, на жаль, виникають порушення: адаптація публікації для Інтернет-версії видання; оздоблення матеріалу ілюстраціями та коментарями; верстка, що змінює структуру твору; винесення компромативних фраз із контексту тощо.

Бернська конвенція, учасницею якої є і Україна, теж визначає серед моральних прав автора „право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому викривленню, перекрученню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому на твір, здатному завдати шкоди честі чи репутації автора”. Законодавство України запроваджує поняття „цілісність твору” та не ставить його в залежність від порушення честі та репутації автора.

Вирішення проблеми дотримання прав авторів пов'язане з імовірною втратою каналами величезних прибутків, отож ситуація вирішується неохоче. Керівники

українських каналів наголошують на тому, що заборона переривання рекламою телепродукції на українських каналах лише спрямує хвилю рекламодавців на російські канали, ретрансляція яких здійснюється в Україні. Закон України „Про рекламу”, фактично, законодавчо закріпив сприятливі умови для порушення цілісності аудіовізуальних творів, дозволивши переривання останніх анонсами телепродукції та інформаційними матеріалами.

Реалізація права на збереження цілісності твору полягає в наступному. Організації мовлення, маючи намір під час показу фільмів демонструвати рекламні вставки, звертаються за відповідною згодою до авторів. У разі ж, якщо автор відмовив у такому дозволі, від показу його твору утримуються. Це означає, що з економічного погляду автори, котрі борються за свої немайнові права, залишаються у програші та, фактично, в ізоляції, не маючи змоги демонструвати свої твори.

Висновки.

Автори творів володіють особистими немайновими і майновим правами. До особистих немайнових прав авторів належать право авторства, право на ім'я, право на псевдонім, право на збереження цілісності твору, право протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору. Особисті немайнові права виникли ще в стародавньому світі, являються актуальними і сьогодні. Серед всіх особистих немайнових прав найбільш уразливим, яке важко захистити, являється право на збереження цілісності твору і право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, особливо в сфері телевізійного мовлення.

● *Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:*

Китайський письменник-фантаст має намір відсудити 1 млрд юанів (147 мільйонів доларів) у творця фантастичного бойовика «Аватар» Джеймса Кемерона за плагіат. 07.03.2010 р. китайські ЗМІ повідомили, що, автор наукової фантастики Чжоу Шаоמו подав позов до Народного суду Пекіна, в якому звинуватив творців аватара в тому, що зміст фільму на 80% є запозиченням з написаної ним у 1997 році книги «Легенда блакитної ворони». На його думку, збіги стосуються як опису місця дії картини, так і її героїв. Ображений автор запросив компенсацію в розмірі 147 мільйонів доларів. Про те, чи прийнято позов до розгляду столичним судом, не повідомляється. Разом з тим, за інформацією місцевих юристів, якщо суд почне розгляд, буде виконана величезна робота по співставленню змісту книги письменника і кінострічки. Як зазначає адвокат Лю Яньюй, для винесення остаточного рішення про плагіат, крім виявлення ступеня збігу двох творів, необхідно буде ретельно вивчити і їх різночитання. Користувачі Інтернету сходяться на думці, що заява до суду носить скоріше характер самореклами. Вони вважають, що багато науково-

фантастичних історій, подібні «Аватару» не нові і давно мали свої аналоги у світовій літературі.

Нагадаємо, дія епічної драми «Аватар» розгортається на планеті Пандора і є версією цивілізаційної війни за ресурси. Стрічка «Аватар», представлена в дев'яти номінаціях на премію Американської кіноакадемії (отримала 3 «Оскари» в другорядних номінаціях – за спец ефекти, роботу оператора і художника-постановника). Вона вийшла на широкий екран 17 грудня 2009 року. Бюджет фільму - понад 230 мільйонів доларів, а касові збори перевищили 1,6 мільярда доларів, побивши попередній рекорд, встановлений самим Кемероном з його стрічкою «Титанік». Картина і її творець вже отримали престижну кінопремію Золотий глобус. Що ви думаєте з цього приводу? Чи згодні ви з думкою китайського автора, що в даному випадку ми маємо справу з плагіатом? Доведіть свою думку.

Лекція 6. (2 години)

Майнові права інтелектуальної власності авторів науки, літератури, мистецтва і суміжних прав.

1. Загальна характеристика майнових прав автора.
2. Право на відтворення, право на розповсюдження.
3. Право на публічний показ, виконання, сповіщення.

1. Загальна характеристика майнових прав автора. Майнові права – друга категорія авторських прав, але назва „друга” – це визначення порядкового номера, а не номера за значенням. Майнові права автора виконують функцію своєрідної валюти – вони можуть бути продані, передані за ліцензією чи за договором. Особливості права власності на твори мистецтва, зокрема право отримання винагороди за творчу працю, були відомі ще в римському праві. Про це ми знаємо з рядків давньоримського поета Марціала, що жив у I столітті:

Кажуть мені, що ти, Фіоденіт, мої твори

Усім декламуєш, ніби ти сам їх написав.

Визнаєш твори моїми – отримаєш даром,

Хочеш вважати своїми – мусиш придбати права.

Протягом усієї історії жили на кошти від своєї інтелектуальної праці римський оратор Цицерон, літописець Нестор, філософ Спіноза. Однак тогочасні форми стимулювання творчості, переважно, базувалися на системі меценатства (Меценат – римський державний діяч, що прославився покровительством поетам і художникам, узагальнено вживається для визначення багатого покровителя науки і мистецтва. Своїм улюбленцям монархи видавали привілеї, а покровителі – немалі грошові суми. Так, з бідного

музиканта, що неодноразово сидів у в'язниці за борги, відомий німецький композитор Р.Вагнер перетворився на заможного аристократа після того, як його творчість поцінував король Людовик II, Леонардо да Вінчі неодноразово зізнавався: „Служу тому, хто мені платить”. Завзятий гравець О.С.Пушкін розраховувався за карткові борги правами на видання своїх поетичних творів.

Вперше термін „інтелектуальна власність” як аналог матеріальної власності почали вживати французькі філософи епохи Просвітництва. Джон Локк вважав право творця літературного твору „його невід'ємним правом, що виникає власне з природи творчої діяльності й існує незалежно від визнання його державною владою”. Прийнятий у 1710 році в Англії перший в Європі закон про авторське право - „Статут королеви Анни” – закріпив за автором виключне право на опублікування свого твору протягом 14 років.

Остаточно ж поняття інтелектуальної власності як об'єкта економічних відносин сформувалося в 18-19 століттях, коли Європою стрімко поширювалися запроваджені в Англії законодавчі принципи охорони авторського права. З інтервалом у декілька десятиліть подібні закони були прийняті у Франції, Данії, Німеччині, США. Продаж і купівля прав на видання літературних та постановку драматичних творів набули масового характеру.

Нині майнові права є економічно важливою ланкою відносин між авторами та ЗМІ, оскільки використання твору іншими особами дає авторові прибуток. Співробітництво працівників ЗМІ та роботодавців засновується на договорі: журналіст передає власникові ЗМІ права на використання його творів, а сам отримує щомісячну заробітну платню (гонорар за використання авторських матеріалів). Однак автор може і не передавати свої майнові права, залишаючи за собою право на використання твору та право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- Відтворення твору;
- Публічне виконання та публічне сповіщення;
- Публічну демонстрацію і публічний показ;
- Будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- Переклади творів;
- Переробки, адаптації, аранжування і інші подібні зміни творів;
- Включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;
- Розповсюдження через перший продаж, відчуження іншим способом або здаванням у майновий найм чи прокат;
- Подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця й у будь-який час за власним вибором;
- здавання в майновий найм;

- імпорт примірників творів.

Цей перелік майнових прав не є вичерпним і тому надає авторові значно ширші можливості. Але скористатися ними автор не завжди має змогу. Розглянемо детально найважливіші і водночас найсуперечливіші майнові права автора.

В якості прикладу використання майнових прав можна розглянути угоду, яку уклала сім'я Майкла Джексона з компанією «Соні мьюзик». Як відомо, Майкл Джексон несподівано помер у червні 2009 року. Спадкоємцями були визнані члени родини Джексона, за виключенням батька. У березні 2010 року родина уклала вищезазначену угоду на суму 250 млн \$, що є рекордною для індустрії звукозапису (Джексон залишив по собі 125 млн \$ боргу). Угода дає компанії «Соні мьюзик» видавати нові і перевидавати старі альбоми короля поп-музики. Компанія сподівається отримати прибуток, адже з дня смерті Джексона вже продано більше 31 млн екземплярів дисків з записами старих альбомів за 9 місяців. «Соні» зобов'язалася перевидати за сім років десять старих альбомів. Цього року має вийти перший диск з невідомих широкому загалу композицій. До того ж компанія отримала право використовувати образ і голос співака у відеоіграх, фільмах і театральних постановках. Спадкоємці Джексона будуть отримувати від прибутку в результаті такої діяльності відсотки.

2. Право на відтворення. Право на розповсюдження. *Відтворення* – це виготовлення одного чи більшої кількості примірників (копій) твору або будь-якої його частини в якій завгодно матеріальній формі, й у формі звукозапису, відеозапису чи запису твору в пам'ять комп'ютера.

Право на відтворення можна назвати одним з перших прав в історії інтелектуальної власності. Потреба в його охороні існувала ще в середні віки, проте вона не була настільки актуальною, поки твори переписувалися вручну. Володіння оригіналом твору давало змогу контролювати чи забороняти його відтворення. Винахід Й. Гутенберга, котрий М.Лютер назвав „другим визволенням людського роду від розумової темряви”, відкрив нові можливості для відтворення великої кількості примірників за порівняно короткий термін. Фактично, з появою друкарень з'явилися і перші пірати, що використовували здобутки одних для власного збагачення. (піратство – опублікування, відтворення, ввіз на митну територію України і розповсюдження контрафактних екземплярів творів, в тому числі комп'ютерних програм і баз даних, фонограм, відеограм, програм мовлення. Нова ситуація потребувала юридичного вирішення, а тому 11 невдовзі почали з'являтися перші привілеї, що дозволяли друк авторських творів лише обраним видавцям і друкарням та контролювали незаконне відтворення.

На території України право на відтворення вперше було законодавчо закріплено тільки на початку ХІХ століття. У Цензурному статуті від 22 квітня 1828 року авторське право визначалось як виключно майнове право „творця та

перекладача книги” на свій твір – „майно благонабуते”. Власне авторові належало право на відтворення своїх творів друком, цим правом він міг розпоряджатися „все своє життя” (п.1 Положення про права творців від 1828 року). В 1830 році було прийняте нове Положення про права творців, перекладачів та видавців, яке на законодавчому рівні затвердило правовідносини між видавцями періодичних видань і авторами. Згідно з ним видавцям періодичних видань і збірок надавалося виключне право на відтворення видань, які їм належали так, як вони вперше побачили світ. Водночас авторам творів, які містилися в цих виданнях, дозволялося друкувати свої матеріали поза виданнями, якщо тільки цьому не суперечили домовленості з видавцями. Основні принципи взаємовідносин між авторами і видавцями, закладені в цьому документі, чинні і сьогодні.

Сучасний процес відтворення здійснюється із залученням найсучаснішої техніки, тому відстежити порушення в цій сфері або запобігти йому практично неможливо. Та й легальні організації, що надають послуги ксерокопії, нехтують авторськими правами, виконуючи потенційно неправомірні замовлення, наприклад, копіювання авторської книги в повному обсязі. Наприклад, в зарубіжних країнах обсяги такого копіювання не повинні перевищувати 10% від загального обсягу книги автора.

Найбільших збитків авторам завдають літературні пірати, які не тільки дописують самостійні кінцівки у творах відомих авторів, а і під їх прізвищами продають написані анонімами твори. Унаслідок таких афер на українському книжковому ринку з’явилися несправжні „Код да Вінчі” Д.Брауна, „Рокіровка” Б.Акуніна. А відомий латиноамериканський письменник Габріель Гарсія Маркес був змушений переписати кінцівку роману „Мої сумні повіі”, щоб запобігти подальшому розповсюдженню піратських копій.

Інколи з правом на відтворення ототожнюють право на розповсюдження (адже особа, що отримала за договором право на відтворення визначеної кількості примірників твору, отримує і право на їх продаж). Розповсюдження твору – це будь – яка дія, за допомогою якої твір пропонується публіці, зокрема і через доведення його до загального відома таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до нього з будь-якого місця та в будь який час за власним вибором. Право на розповсюдження стосується лише тих творів, які були зафіксовані в матеріальній формі.

З юридичного боку право на відтворення і право на реалізацію – це різні поняття. Так, продавець отримує право на розповсюдження свого твору не тільки в традиційній паперовій формі, але і на CD –ROM або через Інтернет. Однак автори творів, які ввійшли до періодичного видання, повинні бути проінформовані про способи розповсюдження видання, адже їм належить право на використання своїх творів незалежно від видання цілком.

До правомірно опублікованих об’єктів авторського права, введених у цивільний обіг через їх перший продаж в Україні, застосовується принцип

„вичерпання прав”, тобто їх подальше поширення виходить з-під контролю власника авторських прав. Зазначені твори можуть розповсюджуватися далі без згоди автора, повторно вводяться у цивільний обіг за підвищеною ціною, даруватися. При цьому автор не буде одержувати ніяких відрахувань від такого продажу та не може заборонити подальше використання твору. Таким чином перепродаж аудіокасети з авторським твором у спеціалізованому магазині або на ринку є цілком законним. Однак принцип „вичерпання прав” поширюється лише на правомірно введені в цивільний обіг твори, його нормативному положенню не підлягає піратська продукція.

3. Право на публічний показ, виконання, сповіщення. Серед важливих майнових прав – право на публічний показ, виконання, сповіщення. Публічний показ – це демонстрація нерухомого оригіналу чи примірника твору безпосередньо на екрані за допомогою телевізійного кадру, плівки, слайда чи інших технічних заходів. Це право застосовується тільки до творів, зафіксованих на матеріальному носіїві, а сама демонстрація твору відбувається у місці, що є відкритим для вільного відвідування та в якому присутня значна кількість осіб, що не належать до кола сім’ї. Завдяки новим технічним можливостям публіка може дивитися публічний показ, перебуваючи не лише в місці його демонстрації, а й поза його межами. Ще одним способом реалізації права на показ є організація виставок, галерей фотографій, творів образотворчого мистецтва в музеях тощо.

Публічне виконання – це демонстрація фонограм, виконань у спосіб гри, декламації, співу, танцю, а також показ кадрів аудіовізуального твору в певній послідовності. На відміну від публічного показу, публічно виконуватися можуть не лише твори, зафіксовані на матеріальному носіїві, але й ті, що мають тільки усну форму. До способів публічного виконання належать: театральний показ, виконання на концерті, естраді, декламація творів, демонстрація кіно- і відеофільму в кінозалах і кінотеатрах. Потрібно відрізнити право виконавця від права на публічне виконання. Тільки автор або правовласник може дозволити акторові чи артистові виконувати твір на сцені. Після того, як згоду отримано, артист може претендувати на володіння суміжними правами й отримання винагороди за кожний запис його виконання. Відстежити кожний такий запис дуже складно, тому виконавці змушені відмовлятися від потенційних прибутків, забороняючи будь-який запис чи фотографування під час своїх концертів та спектаклів.

Публічне сповіщення – це передання за згодою суб’єктів авторського права та суміжних прав в ефір творів, виконань, будь-яких звуків і зображень, їх запис у фонограмах та відеограмах, програм організації мовлення, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях. Передання в ефір авторських творів неможливе без згоди їх авторів. Отож і радіо-, і телекомпанії, що мають намір передавати в ефір авторські твори, повинні спочатку укласти договір з автором або його представником про

передання майнового права на публічне сповіщення організації мовлення. Переданням в ефір також визнається пряма трансляція з місця показу чи виконання. Твір вважається переданим незалежно від того, чи сприймався він публікою фактично. Необхідно згадати ще один випадок публічного сповіщення, коли цілі абзаци з матеріалів друкованих видань потрапляють у теле- чи радіоефір. Дотримання права на передання в ефір нерідко межує з відвертим плагіатом. Щоб запобігти таким порушенням, з 2002 року Українське агентство авторських та суміжних прав здійснює моніторинг телерадіопростору стосовно дотримання авторського права й суміжних прав. В результаті моніторингу виявлені такі тенденції: найчастіше твори – об'єкти авторських та суміжних прав – у своїй діяльності не завжди правомірно використовують спеціалізовані музичні канали. Серед радіостанцій кількість порушників значно менша. Це пов'язано з тим, що радіостанції, переважно, підписують угоди з організаціями колективного управління правами авторів.

Висновки.

Майнові права авторів – дуже важлива категорія авторських прав, про це свідчить факт тривалого ототожнення авторських прав саме з майновими правами. Майнові права важливі насамперед завдяки своїй економічній стороні – використання твору іншими дає автору прибуток, можливість жити на кошти від своїх творів. Автор може сам користуватися своїми майновими правами, а може передати їх своїм представникам на основі договору і отримувати гонорар за використання своїх творів. До найбільш поширених категорій майнових прав належать: публічне виконання та публічне сповіщення, відтворення твору, публічна демонстрація і публічний показ та інші. Перелік категорій майнових прав не є вичерпним, розвиток технічного прогресу призводить до появи нових категорій; майнові права оновлюються швидше за немайнові. На жаль, майнові права авторів порушуються так же часто, як і інші.

● *Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:*

Композитори Філіпченко, Яворський, Чалий створили дитячу оперу „Барвінок” і передали її на виконання Одеському театру опери та балету. Вона досить довго перебувала в репертуарі театру, а канали УТ-1 і НТКУ неодноразово здійснювали трансляцію опери. Чи є в цій ситуації порушення авторських прав? Свою відповідь аргументуйте.

Лекція 7. (2 години)

Договори у сфері інтелектуальної діяльності

1. Специфіка авторських договорів у сфері ЗМІ.
2. Реєстрація авторського права.

3. Реєстрація авторського права на відкриття, винахід, раціоналізаторську пропозицію.
4. Способи підтвердження авторства.
5. Оплата за використання твору. (для самостійного опрацювання)

1. Специфіка авторських договорів у сфері засобів ЗМІ. *Авторський договір* – це цивільно-правова угода між автором (його спадкоємцями) та видавництвом, засобом масової інформації, іншою організацією, відповідно до якої одна сторона (автор) надає іншій стороні певні майнові права на використання твору. Авторський договір може бути реальним – передання прав на існуючий твір – або консенсуальним – договір про створення твору. Предметом авторського договору може бути тільки кінцевий результат роботи – закінчений твір, записане інтерв'ю, проведене опитування, зібраний матеріал тощо.

Авторський договір – найпоширеніша форма угоди між редакцією та позаштатним журналістом. Згідно з ним автор передає чи зобов'язується передати майнові права на використання свого твору редакції, а оплата здійснюється тільки після опублікування матеріалу. Договір вважається укладеним, якщо в ньому обговорені основні умови: зазначені майнові права, що передаються, термін дії договору, розмір авторської винагороди. В залежності від об'єму майнових прав, що передаються, авторські договори поділяються на дві категорії:

1) авторський договір про передачу виключного права на використання твору (автор передає право використовувати твір відповідним способом і в установлених межах одній особі, з наділенням останньої правом забороняти чи дозволяти подібне використання іншими особами; при цьому сам автор протягом терміну дії договору лишається права використовувати свій твір указаними в договорі способами);

2) авторський договір про передачу невиключного права на використання твору (автор передає іншій особі право використовувати твір відповідним способом і в установлених межах; при цьому автор протягом терміну дії договору зберігає право на використання твору і на передачу не виключного права на використання твору іншим особам).

За загальним правилом, авторські договори мають укладатись у письмовій формі. Але українське законодавство робить виняток, дозволяючи укладання договору на опублікування твору в періодичній пресі в усній формі. Це положення зумовлене оперативністю подання й опублікування матеріалів у ЗМІ. Водночас у разі невиконання авторської винагороди чи неправомірного використання авторського твору укладення усного договору суттєво ускладнює доведення факту існування такого договору між редакцією і автором.

Авторські договори зі штатними працівниками редакції укладаються рідко. Адже, за умовами трудового договору з постійним працівником ЗМІ, його твори

визнаються службовими, а майновими правами на них редакція і автор володіють спільно. Існує поширена в деяких ЗМІ практика виплати авторської винагороди за кожну опубліковану протягом місяця статтю (поряд з окладом). Укладання додаткового договору з авторами такі виплати не потребують.

Деякі редакції ЗМІ, що намагаються уникнути додаткового оподаткування, замість авторських укладають з авторами договори купівлі-продажу. Результатом такого договору стає придбання редакцією у повну власність авторських творів, фотографій, ілюстрацій або макетів оформлення логотипів і сторінок видання. Однак у такому разі вони отримують лише матеріальні об'єкти, проте авторські права на ці твори залишаються за їхніми авторами. У разі використання редакцією таких об'єктів у своїй роботі, автори можуть висувати претензії щодо неправомірного використання їхніх творів і вимагати виплати компенсації.

2. Реєстрація авторського права. Відповідно до українського законодавства право автора на твір, що є наслідком його інтелектуальних зусиль, виникає з моменту створення такого твору і не потребує реєстрації твору або будь-якого іншого оформлення. Проте законодавство надає можливість суб'єктам авторського права зареєструвати свій твір у відповідних державних реєстрах. Таку реєстрацію здійснюють для посвідчення авторства на оприлюднений чи на не оприлюднений твір, факту і дати публікації твору, договорів, що стосуються авторського права. Зареєструвати твір можна в будь-який час протягом терміну його охорони: за життя автора і 70 років після його смерті. Однак реєстрація авторського права – це право автора, а не його обов'язок.

Реєстрація авторського права відбувається у відповідності з Порядком 1756. Названим порядком означено, що установою, яка виконує дії, пов'язані з державною реєстрацією прав автора на твори науки, літератури і мистецтва, а також реєстрацією договорів, що стосуються права автора на твір, являється Міністерство освіти і науки як центральний орган державної влади. Для кращої координації питань, пов'язаних із захистом авторських прав, у відповідності з Постановою КМУ №601 в складі МОН створений Державний департамент інтелектуальної власності як урядовий орган державного управління. Він опікується організаційним забезпеченням охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Цей же Департамент безпосередньо здійснює державну реєстрацію і ведення державного реєстру об'єктів інтелектуальної власності.

Зареєструвати можна як саме авторське право (шляхом реєстрації авторського права на твір чи реєстрації авторського права роботодавця на службовий твір), так і договори, що стосуються права автора на твір (договори про передачу – відчуження майнових прав на твір; про передачу виключного

права на використання твору; про передачу не виключного права на використання твору).

За реєстрацією звертається автор (або володар авторських прав), або його довірена особа (її повноваження повинні бути підтверджені довіреністю). Для реєстрації готується заявка. Заявка – це сукупність документів, необхідних для державної реєстрації авторського права чи договору, що стосується права автора на твір. Обов'язковий елемент заявки – заява, написана автором чи особою, що має авторське право. Заява складається українською мовою відповідно до форми. До заяви обов'язково надається екземпляр твору в матеріальній формі (навіть якщо твір не оприлюднений; якщо реєструється оприлюднений твір, то надається документ, що засвідчує дату і факт оприлюднення). Якщо реєструється авторський договір, що засвідчує передачу (відчуження) майнового права або передачу права на використання твору. Наступні документи, що надаються, – квитанція про сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права на твір і державного мита за видачу свідоцтва. Для реєстрації авторського права на деякі твори необхідні додаткові документи: для реєстрації авторського права на комп'ютерну програму додається інструкція з використання програми; для реєстрації права на базу даних – інструкція з використання і опис структури бази даних; для реєстрації права на твір архітектури – анотація (назва твору, адреса місцезнаходження, архітектурні характеристики і параметри, час і місце створення). Існують спеціальні вимоги до оформлення матеріальної форми твору:

- Літературні письмові твори надаються у друкованому виді (на папері чи в електронному варіанті) мовою оригіналу, а усні твори – як у друкованому виді мовою оригіналу і у вигляді звукозапису;
- Комп'ютерні програми – у вигляді тексту програми чи її фрагментів, необхідних для її ідентифікації;
- Текстові музичні твори або музика без тексту надаються у формі нотного запису чи звукозапису, а сам текст – у друкованому виді мовою оригіналу на паперовому чи електронному носії;
- Драматичні і музично-драматичні твори, пантоміма, хореографічні твори, інші твори, створені для сценічного показу надаються у вигляді відеозапису, малюнків, друкованому виді мовою оригіналу. Якщо це аудіовізуальний твір, то надається довідка державного підприємства „Національний центр Олександра Довженка” про передачу на зберігання оригіналу твору, тому що такі твори потребують спеціальних умов зберігання;
- Твори образотворчого мистецтва і фотографії надаються у вигляді кольорових чи чорно-білих фотографій розміром не менше 9/12 см чи слайдів – в окремому конверті. Можна на електронному носії чи у вигляді копій на паперовому носії;

- Про вимоги до творів архітектури чи містобудівництва, садово-паркового мистецтва ми говорили вище, до анотації додається ще фотографії або слайди моделей побудованих споруд на електронному носії чи у вигляді копій на паперовому носії.

На розгляд поданої заявки в Департаменті відводиться місяць. При цьому орган реєстрації не проводить експертизу твору і не встановлює факт виникнення авторства. Після розгляду заявки департамент направляє автору відповідне рішення про реєстрацію або вмотивовану відмову, при цьому надані до Департаменту документи не повертаються.

Після прийняття рішення про реєстрацію авторського права заяви тельо видається в місячний термін відповідне свідоцтво.

На основі рішення про реєстрацію авторського права на твір відомості про реєстрацію заносяться до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права (чи до Державного реєстру договорів). Департамент обов'язково публікує в офіційному бюлетені відомості про реєстрацію.

4. Реєстрація авторського права на відкриття, винахід, раціоналізаторську пропозицію. Одним з найбільш вагомих критеріїв наукового прогресу є кількість відкриттів, винаходів, раціоналізаторських пропозицій. В умовах НТР зростають вимоги до науково-дослідницької діяльності студентів у рамках роботи кафедр тощо.

Відкриття – це принципово нове наукове досягнення, яке реалізоване в процесі наукового пізнання природи і суспільства. Відкриття складають основу НТР. Заявки на відкриття і закріплення авторства подаються до Державного комітету України у справах винаходів і відкриттів. В них повинні міститися експериментальні та теоретичні докази достовірності положень відкриття. Рішення про визнання відкриття і авторства приймається Державним комітетом з урахуванням висновку НАНУ. Відкриття реєструється у спеціальному реєстрі, а стисла інформація про нього публікується. Реєстрація може бути опротестована протягом року. У разі реєстрації відкриття Держкомітет видає авторові диплом і грошову винагороду. За рішенням Всесвітньої організації інтелектуальної власності відкриття віднесено до особливих об'єктів права.

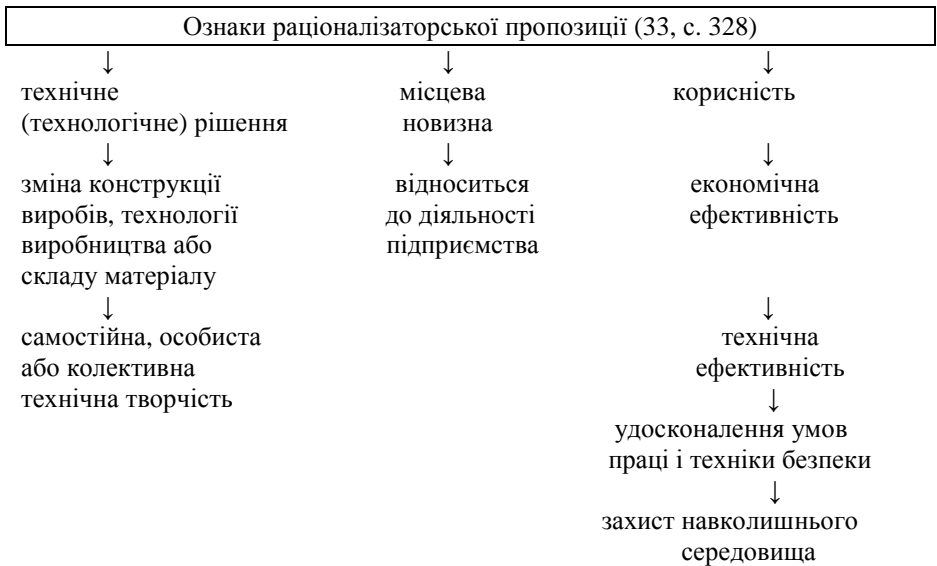
Винахідництво – це творчий процес, який призводить до нового рішення задачі у будь-якій області техніки, культури, охорони здоров'я тощо, а також позитивного ефекту, що він дає. Особливість винахідництва в Україні – його масовість. Кінцевим результатом винахідництва є винахід – нове технічне рішення задачі, яке підвищує існуючий рівень техніки. Винахід має задовольняти таким критеріям: задача, рішення, технічний характер рішення. Новизна, істотні відмінності, позитивний ефект.

Існує ряд джерел виявлення винаходів: виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських робіт, вивчення існуючого стану техніки, вивчення рукописів статей і книг при підготовці їх до публікації, заяви на

раціоналізаторські пропозиції. Заявка на винахід складається у трьох примірниках.

Раціоналізація – це поліпшення, удосконалення, введення більш доцільної організації будь-чого. Вона передбачає поліпшення техніки, технології, організації праці, виробництва і управління. Якщо винахід повинен відповідати шести критеріям, описаним вище, то рацпропозиція – лише п'ятьом (наявність задачі, рішення задачі, технічний характер рішення, новизна, корисність). Розходження між винаходом і рацпропозицією полягають у наступному:

- Новизна винаходу повинна бути у світовому масштабі, тоді як для рацпропозиції достатньо новизни в рамках даного підприємства, організації, заснування;
- Відмінності винаходу повинні бути істотними, а для рацпропозиції прийнятні будь-які відмінності;
- Винахід повинен давати позитивний ефект, а рацпропозиція повинна бути корисною для підприємства, до якого вона подана.

У заяві на рацпропозицію, що надається на адресу того підприємства, на якому є потреба удосконалення, окрім даних про автора містяться: 1) мета удосконалення конструкції, виробу тощо; 2) зміст запропонованого технічного рішення; 3) відомості про економічний корисний ефект.

Існують дві форми охорони винаходів і рацпропозицій: авторське посвідчення (було широко розповсюджене у радянські часи) і патент. Патент –

документ, що засвідчує авторство на винахід та виключне право на використання його протягом певного терміну. Патент видається державним патентним відомством винахіднику або його правонаступнику. Діє лише на території держави, в якій видано патент. У вузькому змісті патент – документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власника на винахід. Види патентів: патент на винахід, на корисну модель, на промисловий зразок.

Винахід – див. вище. Корисна модель – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій технології. Корисна модель не має винахідницького рівня, термін дії патенту на неї – 10 років.

4. Способи підтвердження авторства. Закон „Про авторське право...” передбачає презумпцію авторства, тобто автором вважається особа, зазначена як автор на оригіналі чи екземплярі твору. Це правило стосується як авторства на твір, що носить одиничний характер, так і на твори, видані масовим тиражем, як на твір, написаний одним автором, так і на енциклопедії, довідники тощо, створені на основі співдружності багатьох авторів.

Цивільний кодекс України передбачає, що „особа, що має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати спеціальний знак, встановлений законом” [ст.437, п.2] (відомості про спеціальний знак авторського права розглядався в лекції 3).

Окрім використання презумпції авторства і спеціального знаку автор може вказати в своєму творі на наявність певних майнових або немайнових прав, що належать йому як автору. Зробити це можна двома шляхами:

- 1) вказати на екземплярі твору, що всі права захищені законодавством про авторські права;
- 2) вказати на екземплярі твору ті найбільш важливі для автора права, що виникли в зв'язку з створенням твору.

Коло майнових і немайнових прав автора визначене Законом „Про авторське право...”[Ст.15] і Цивільним кодексом України [ст.424].

Дані права автора на практиці найчастіше реалізуються шляхом зазначення на екземплярі твору тексту наступного змісту: „будь-яке використання твору або окремих його частин з комерційною метою (передрукування та інше) не дозволено або допускається лише за згоди автора”. Перелік випадків використання твору без згоди автора (цитати, ілюстрації, відтворення в каталогах) приведений в Законі „Про авторське право...” [ст.21] і допускається з обов'язковим згадуванням імені автора. Подібне ж право „вимагати зазначення свого імені в зв'язку використанням твору , якщо це практично можливо”, закріплене і в Цивільному кодексі України і є одним із немайнових прав автора [ст.438]. В якості приклада реалізації даного права зустрічаємо в друкованих ЗМІ приблизно таку інформацію: „при наступному використанні вміщеної в газеті інформації посилання на газету обов'язкове”.

5. Винагорода за використання твору. Одна з трьох необхідних умов авторського договору – визначення авторської винагороди за використання твору (інші дві умови – зазначені майнові права, що передаються і термін дії договору). Конституція України гарантує свободу творчості і захист інтелектуальної власності громадянина, а також його право на результати творчої діяльності [ст. 54]. До таких результатів, безумовно належить і розмір авторської винагороди, що визначає як рівень оцінки твору з боку суспільства, так і рівень життя самого автора.

На належності автору майнових прав на твір базується і право автора вимагати винагороди за використання твору. Право автора на винагороду за використання його твору зафіксоване і в Цивільному кодексі України

[ст.445].

Закон „Про авторське право...” визначає наступні форми винагород:

- одноразовий (паушальний) платіж;
- роялті (відрахування за кожний проданий екземпляр або за кожне використання твору);
- комбіновані платежі [ст.15, п.5].

Розміри і порядок виплати авторської винагороди фіксуються в авторському договорі. При цьому ставки авторської винагороди не повинні бути нижчими, ніж ставки, передбачені в Постанові №72.

Наприклад, за публічне виконання літературної п'єси для дітей в прозі роялті (нараховується як % від суми валового збору, що надходить від продажу білетів або від загальної суми витрат на проведення заходу, під час якого використовується твір) дорівнює 8% , з них 4% - автору п'єси, 1% - режисеру – постановнику, 3% - художнику-сценографу і художнику по костюмам; опера – 11%, балет – 12,5% та інше.

Загальновідомо, що саме термін роялті зазвичай пов'язують з платежами за використання інтелектуальної власності. Роялті – це періодична виплата ліцензійної винагороди в розмірі та з інтервалом, передбаченими ліцензійною угодою. Ліцензійні виплати можуть здійснюватись: як відрахування від вартості творів за ліцензією продукції; у формі відсотків від суми обігу щодо продажів або від суми прибутку; як збір від одиниці виготовленої за ліцензією продукції. Ставка роялті може нараховуватися від різних розрахункових баз. В свою чергу, паушальний платіж надається як разова винагорода за використання об'єкту інтелектуальної власності, незалежно від отримання користувачем економічного ефекту від такого використання.

На практиці досить широко використовується метод визначення суми роялті від об'ємів продажу об'єкту авторського права. Припустимо, що автор підписав ліцензійний договір на один рік і надав право ліцензіату (ліцензіат – це сторона – учасниця ліцензійного договору, яка отримала дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності на умовах, визначених за взаємною домовленістю сторін з урахуванням вимог законодавства [19, ст.1109,

с.1]) на видання 1000 екземплярів його книги за ціною 15 грн. за примірник, при цьому автор розраховував отримати за це 5% від вартості кожного примірника. В нашому прикладі сума річного роялті (ціна ліцензії) розраховується за формулою: $Cr = Vr \times Z \times R$, в якій

Cr – сума роялті;

Vr – очікуваний об'єм реалізації твору

Z – ціна одиниці екземпляра твору;

R – ставка роялті.

Таким чином, сума роялті за вказаний період (один рік) буде становити 750 грн. = 1000 екз. * 15 грн. * 5%.

Термін роялті в українському законодавстві окрім авторського права вживається і в законодавстві про оподаткування, де його включають до валових доходів платників податків.

Висновки

Автор твору, як суб'єкт авторського права, зацікавлений в розповсюдженні свого твору, заключає авторський договір з видавництвом або ЗМІ і тим самим передає іншій стороні певні майнові права на використання твору. Авторський договір – це вид цивільно-правової угоди. Він містить три обов'язкові умови: зазначає, які саме майнові права передаються, називає термін дії договору, передбачає авторську винагороду за використання авторського твору. Договір може бути реальний або консенсуальний. Для підтвердження свого авторського права автор має декілька нагод, одна з них – отримання державного свідоцтва про авторські права.

Лекція 8. (2 години)

Захист прав інтелектуальної власності

1. Характеристика правових способів захисту авторських прав.
2. Цивільно-правовий захист авторського права.
3. Кримінально-правовий захист авторського права.
4. Захист прав авторів у мережі Інтернет.

1. Характеристика правових способів захисту авторського права. На жаль, порушення авторського права – явище звичайне для нашого сьогодення. У разі порушення авторських прав автор може і повинен звернутися до суду. Таке ж право мають його спадкоємці й інші правонаступники. На практиці автори часто не спроможні самотужки захистити свої права на належному рівні. Якщо ж автором укладений договір з авторською організацією, вона представлятиме

його інтересі в суді. На прохання автора позов може бути поданий і прокурором.

Після смерті автора в разі порушення його прав захист мають право здійснювати його спадкоємці, чи особа, на яку покладено такий обов'язок згідно з заповітом. У разі, якщо сталося порушення майнових прав спадкоємців, це дає їм право захищати свої майнові інтереси. Якщо автор або його спадкоємці за авторським договором про передання виключних прав передали свої права на використання твору третій особі (видавництву, студії), захист порушених прав покладається на цю особу [7, ст.32]. Однак, якщо така особа ухиляється від їх захисту, автор або його спадкоємці можуть захищати порушені права самостійно.

Коли сталося укладання авторського договору про передання не виключних прав, право на захист зберігається за автором або його спадкоємцями. Майнові права авторів, які надали повноваження на колективне керування цими правами спеціально створеним для цього організаціям, підлягають захисту з боку цих організацій.

Захист службових творів і захист порушених прав здійснює роботодавець.

Власник виключних прав на твір може вимагати від суду для захисту своїх прав вчинення таких дій:

- Визнання прав;
- Поновлення своїх прав;
- Припинення дій, що порушують право власника;
- Примусового виконання обов'язків у натурі;
- Відшкодування збитків, виплати компенсації, стягнення доходу, отриманого внаслідок порушення;
- Відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

В Україні існують дві форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна та неюрисдикційна. Юрисдикційна форма передбачає:

- Загальний (судовий) порядок захисту прав;
- А. Захист у господарських судах;
- Б. Захист у загальних судах.
- Спеціальний (адміністративний) порядок захисту прав;
- А. Захист в органах державного управління;
- Б. Захист в органах Антимонопольного комітету України;
- В. Захист в органах Державної митної служби України.

У разі порушення особистих немайнових і майнових прав українським законодавством передбачені адміністративно-правовий, цивільно-правовий, кримінально-правовий захист прав. Форми захисту залежать від характеру правопорушення. Наприклад, якщо під час опублікування твору було викривлено ім'я автора, він може вимагати лише внесення відповідних виправлень. Часто позивачеві надається право вибору форми з можливих для

конкретного порушення способів захисту. Приміром, якщо автор зазнав збитків, він має право вимагати як відшкодування їх у повному обсязі, так і стягнення на свою користь прибутку правопорушника, що був ним отриманий унаслідок порушення прав автора. Заходи адміністративної та кримінальної відповідальності застосовуються виключно до фізичних осіб, тоді як позов у порядку цивільного чи господарського судочинства може бути на розсуд позивача пред'явлений як громадянам, так і підприємствам, установам, організаціям.

Оскільки адміністративне законодавство не поширюється на об'єкти авторського права, розглянемо два інших способи захисту порушених авторських прав.

2. Цивільно-правовий захист авторського права. Зазвичай, авторсько-правові спори розглядаються районними, міськими й обласними судами загальної юрисдикції. Якщо ж обидві сторони конфлікту є юридичними особами, - справа може бути розглянута в господарському суді. Законодавство також передбачає можливість передачі справи до третейського суду.

Підставою для судового захисту авторських прав є такі порушення:

- Вчинення дій, що порушують особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права чи створюють загрозу такого порушення;
- Піратство у сфері авторського права;
- Плагіат;
- Увезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників їхніх творів, фонограм, відеограм, програм мовлення;
- Будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження й застосування засобів для такого обходу;
- Підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права чи особи, що здійснює таке управління;
- Розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких вилучено інформацію про управління правами, зокрема в електронній формі.

Поширеною формою цивільної відповідальності є відшкодування завданих збитків. Найпоширенішою є вимога авторів про виплату їм грошової компенсації. Це пояснюється тим, що позивач у цьому разі не повинен обґрунтовувати заявлений ним розмір компенсації, достатньо тільки довести факт порушення майнових прав. Якщо автор вимагає виплати компенсації, а порушення прав є досить очевидним, відповідач, зазвичай, намагається вирішити справу в досудовому порядку. Розмір компенсації в такому разі коливається між 20 та 100 н.м. доходів громадян за одне без договірне

використання твору, тоді як при судовому розгляді справи ці суми зростають як мінімум удвічі.

Автор також може вимагати компенсації моральної шкоди, якщо внаслідок порушення його прав він зазнав моральних страждань. Через специфічність поняття моральної шкоди довести її наявність проблематично, тому від автора вимагають лише грошової оцінки заподіяної йому шкоди. Вимагати моральної компенсації потрібно за умов, якщо порушені немайнові права автора, зокрема право на ім'я, на оприлюднення твору тощо.

Мати справу з юридичною особою як відповідачем перспективніше з погляду реальності отримання компенсації. Однак на практиці юридичні особи часто організовують свою роботу так, щоб у разі виникнення конфлікту перекласти відповідальність на плечі фізичної особи. Завдяки такому механізмові юридичні особи уникають відповідальності й обходяться мінімальними витратами, отримуючи при цьому за незаконне використання авторських творів високі прибутки. Приклад. Редакція газети „МК в Україні” надрукувала декілька статей автора без її згоди, без виплати авторської винагороди, без згадування імені автора. Авторка подала до суду. Позивачем спочатку була редакція газети, але під час слідства всю відповідальність редакція переклала на співробітницю, наче б то вона надала ці матеріали під своїм іменем. Так у процесі слухання був змінений відповідач.

3. Кримінально-правовий захист авторського права.

Якщо застосування цивільно-правових способів захисту не дає результатів, можна притягти порушників до кримінальної відповідальності. У сфері авторського права цю можливість тривалий час вважали крайнім заходом і майже не застосовували. Однак з появою в 2001 році нового Кримінального кодексу України ситуація помітно змінилася. На відміну від попереднього Кримінального кодексу 1960 року, охорона авторських прав здобула тут суттєву підтримку. Так, статтями 176 та 177 ККУ за незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва, а також інше використання чужих творів передбачений штраф від 200 до 1000 н.м. (від 1000 до 2000 – при повторному порушенні) чи виправні роботи й навіть позбавлення волі строком до 2-х років. Кримінальна відповідальність настає за умови, якщо:

- Об'єкт авторського права, права на який були порушені, охороняється законом;
- Злочинні дії були здійснені навмисно;
- Порушення завдало матеріальної шкоди суб'єктові авторського права у значному, великому чи особливо великому розмірі.

Зупинимося на перевагах кримінального процесу порівняно з процедурою цивільного судочинства. Позивач у кримінальній справі не тільки не сплачує державного мита при поданні цивільного позову в кримінальній справі, але й може перекласти пошук доказів для обґрунтування пред'явлених до цивільного

відповідача вимог на плечі представників державного обвинувачення. Також позивач отримує додаткові гарантії щодо забезпечення доказів, потрібних для обґрунтування його вимог. Навіть поза відповідними нормами Кримінального кодексу, згідно з ч.2 ст.53 Закону України „Про авторське право...”, за наявності достатніх даних про вивчення порушення авторського права, за яке передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства чи суд зобов’язані вжити заходів для забезпечення розшуку й накладення арешту на примірники творів, щодо яких припускається, що вони є контрафактними. Також арешту підлягають документи, рахунки і інші предмети, що можуть бути доказами вчинення протиправних дій. Зазначені заходи надають можливість забезпечити цілісність доказів до розгляду справи в суді. І навіть якщо кримінальна справа буде закрыта, її матеріали можуть бути долучені (якщо позивач вимагатиме розгляду справи в порядку цивільного судочинства) як докази до цивільного процесу. Варто зазначити, що кримінальна відповідальність не поширюється на порушення немайнових прав, а саме: на право на ім’я, право на оприлюднення твору, на захист репутації та інше.

4. Захист прав авторів у мережі Інтернет.

Жодне інше технічне нововведення не спричинило в такий короткий термін стільки дискусій, щодо необхідності внесення змін до законодавства, скільки їх зумовило поширення Інтернету. Авторське право й раніше переживало потрясіння, а у середині ХХ століття з появою радіомовлення, телебачення, техніки копіювання, почалася справжня революція. І все ж протягом усього цього часу провідна ідея, що становила основу авторського права, - ідея контролю за використанням творів і отримання авторської винагороди збереглася. Цифрові мережі поставили під загрозу основу авторсько-правової доктрини, зробивши контроль за використанням творів і отримання авторської винагороди практично неможливими.

В період активного розвитку мережі Інтернет питання правового регулювання його діяльності постало надзвичайно актуально. В Україні на законодавчому рівні воно навіть не порушувалося, а в більшості розвинутих країн, навпаки, навкруги нього точаться гарячі суперечки.

Європейські і північноамериканські держави базуються на поширенні на Інтернет компетенції „традиційних законів”. Відповідна організація, що наглядає за дотриманням закону на телебаченні і радіо, так само наглядає і за Інтернетом. Порушення авторами сайту законодавства в будь-якій сфері спричиняє судовий процес і санкції, передбачені відповідним законодавством. Основна відмінність усередині європейських країн полягає в тому, що в англосаксонській правовій системі поширення юрисдикції традиційних законів на діяльність у мережі відбувається через судову практику, а в континентальній – адаптацією чинних законів до нових умов.

США і Велика Британія взагалі не мають окремого законодавства для ЗМІ, будь-яка інформаційна діяльність у цих державах регулюється на підставі цивільного, кримінального й іншого законодавства.

Китайський варіант державного регулювання ЗМІ, поширений і серед інших держав Південно-Східної Азії та Близького Сходу, ґрунтується на суворому контролі за діяльністю в Інтернеті і відвертій цензурі. Держава контролює більшість інформації, що циркулює в мережі, в таких умовах існування Інтернет-ЗМІ в деяких випадках взагалі неможливе.

Серед держав пострадянського простору найбільш просунувся вперед Казахстан, де статус ЗМІ в мережі Інтернет закріплений на законодавчому рівні. Згідно з унесеними в 2001 році змінами до Закону Казахстану „Про засоби масової інформації”, ЗМІ розглядається як друковане періодичне видання, радіо- і телепрограма, кінодокументалістика, аудіовізуальний напис та інша форма періодичного чи неперервного публічного поширення масової інформації на web-сайті в загальнодоступних телекомунікаційних мережах .

Унесення відповідних змін, пов'язаних із застосуванням до мережі традиційних нормативних актів, у національні законодавства вимагає відображення цієї позиції в міжнародних документах. Саме тому міжнародне співтовариство активно працює в цьому напрямку. У липні 1995 року була затверджена так звана „Зелена книга авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві”. Австралія, США і Канада також прийняли аналогічні документи. А вже в 1996 році під егідою ВОІВ з'явилися дві нові міжнародні угоди (Договори ВОІВ „Про авторське право” та „Про виконання та фонограми”), що одразу ж отримали назву „Інтернет-договори”. Ці договори мають подвійне значення: по-перше, вони сприяють уніфікації законодавства в усіх країнах, а, по-друге, є своєрідним фундаментом для подальшої правотворчості на міжнародному рівні.

На думку професора М.Федотова, надзвичайно важливим на сучасному етапі є об'єднання зусиль для ефективного рішення етичних проблем у площині саморегулювання та створенні нового міжнародного і національного правового інструментарію. Для вирішення проблеми необхідно встановити розумний баланс між нормативно-правовою базою та інструментами саморегулювання в мережі. Практика розвинутих країн демонструє, що саме механізми самоконтролю є найдієвішими та викликають довіру до тих, хто їх створює. Успішними результатами діяльності зарекомендувала себе система саморегулювання Інтернету у Великій Британії. Її основою є фонд „Інтернет-вотч”, до якого надходять скарги щодо неправомірного використання матеріалів у мережі. Останній розглядає звинувачення та вимагає від провайдера вжити певних заходів щодо порушника. Одночасно фонд відстежує можливе подальше використання цього матеріалу в мережі.

Твір, який не має спеціального захисту, відразу після розміщення в Інтернеті стає легкою здобичкою для кожного, хто бажає його відтворити,

скопіювати, скомпіювати чи змінити з метою нашкодити репутації автора. Проконтролювати ситуацію за таких умов дуже важко, тому автори змушені використовувати технічні засоби захисту творів, маркетингові прийоми та навіть вдаватися до хитрощів.

- a. Саморуйнування електронного документа при його несанкціонованому копіюванні. Для цього виду технічних засобів захисту творів належать так звані „водяні мітки” – вкраплення програмного коду, що дають можливість частково порушити цілісність об’єкта. При відображенні на екрані певної графічної інформації, отриманої незаконно, зображення втрачає деякі фрагменти та стає непридатним для сприйняття. Мітки можуть містити також приховану службову інформацію про об’єкти авторського права, що дає змогу відстежувати авторські твори в Інтернеті.
- b. Твори з обмеженою функціональністю. За такого підходу, автор подає лише частину інформації, приміром, зміст книги чи деякі розділи. Якщо читач зацікавився твором, йому пропонують придбати повну версію книги в Інтернет-магазині чи на CD- диску. Продуктивним видається використання цього методу для передплати Інтернет-видання.
- c. Криптографічні конверти. Це програмне забезпечення, яке зашифровує твори так, що доступ до них може бути отриманий лише із застосуванням належного ключа до шифру. Власники авторських прав розповсюджують свої твори в криптографічних конвертах, вимагаючи платню за отримання ключа з шифрами до конвертів [33, стор. 94].
- d. Створення спеціалізованого архіву для об’єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі. Такі депозитарії надають можливість авторові підтвердити факт і час публікації в разі виникнення суперечки, зокрема в суді. Розміщення та збереження копій авторських матеріалів виконується на незмінному носії (CD-ROM диску) з фіксацією часу, місця і умов виготовлення. У цьому питанні Україна займає пасивну позицію, хоча прийняття Україною Закону України „Про цифровий запис” дає змогу реєструвати авторські твори безпосередньо в комп’ютерній мережі.
- e. Використання кодових слів. Автори самі запропонували цей метод. У своїх текстах вони навмисно використовують рідкісні і екзотичні слова, за яким потім відстежують використання власного твору. Цей метод недостатньо живаний з-за своєї специфічності і недостатньо ефективний.

Отже, до дієвих засобів захисту авторських прав в мережі Інтернет належать: попередня публікація матеріалу на традиційному (паперовому) носії; підтвердження факту існування твору на певну дату (наприклад, надіслати собі лист, поштовий штампель на якому буде підтвердженням); засвідчення в нотаріуса дати створення матеріалу; використання можливостей архівних служб або веб-депозитаріїв для запису твору на лазерному диску та його депонування в сховище; застосування технічних методів захисту.

Висновки.

У разі порушення авторських прав автор може і повинен їх захищати. Такі можливості захисту авторських прав у суді дає цивільно-правове і кримінальне законодавство. Самим авторам не вистачає досвіду і певних знань для організації самозахисту, тому вони можуть звернутися для захисту до авторської організації, яка буде представляти інтереси автора в суді. Найважче захищати численні порушення авторських прав в Інтернеті, проте існує декілька способів для самозахисту і там.

● *Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:*

Медіаконгломерат Viacom, котому належать такі канали, як MTV і Comedy Central, предпринял отчаянную юридическую атаку на крупнейший в мире видеохостинг YouTube. Представители Viacom направили в суд 74-страничное ходатайство, сплошь состоящее из разоблачений YouTube, который был обвинен в построении бизнеса на пиратстве. Видеохостинг ответил сотней страниц разоблачений Viacom.

Тяжба Viacom с YouTube длится уже три года. Она началась с того, что Viacom потребовала убрать с сайта 100 тысяч клипов. Когда это было сделано, компания все равно обратилась в суд, заявив о нарушении авторских прав и потребовав миллиард долларов.

Это не первая подобная претензия к YouTube, и до сих пор хостинг защищала от них правовая концепция "надежной гавани" (safe haven). В применении к данному случаю она означает, что провайдер контента не несет ответственности за пользовательские материалы, если по требованию правообладателя убирает их. Блокирование 100 тысяч клипов Viacom - пример активного использования "надежной гавани".

Такая практика не устраивала Viacom, потому что между выкладыванием пиратского контента и его удалением проходит некоторое время. Кроме того, на отслеживание контрафакта тратится время, деньги и другие ресурсы. Поэтому юристы Viacom решили доказать, что концепция "надежной гавани" неприменима к случаю YouTube. Действительно, в отношении этого понятия действуют некоторые ограничения.

Так, контент-провайдер до получения просьбы об удалении не должен знать о том, что контент пиратский. Другими словами, он не должен умышленно использовать в своей деятельности объекты, защищенные авторским правом. Именно это ограничение и позволило Viacom утверждать, что весь бизнес YouTube построен на пиратстве.

Юристы медиахолдинга цитируют переписку создателей ресурса, согласно которой те собирались любыми способами нагнать на YouTube трафик, чтобы впоследствии продать компанию. (Позднее их действительно купил Google за 1,8 миллиарда долларов.) Признавались в том, что пиратский контент увеличивает их посещаемость. Собирались самостоятельно удалять только те ролики, которые являются очевидно пиратскими.

Неосторожные фразы в этой переписке показывают, что основатели YouTube отказывались удалять ролики, нарушающие авторские права, по просьбе собственного интернет-провайдера. Обладателей прав на ролики они называли "копирайтнутыми ублюдками" (copyright bastards). Наконец, один из создателей YouTube Джавед Карим (Jawed Karim) лично загрузил пиратский контент на сайт. Другой, Стив Чен (Steve Chen), в письме о каком-то видеоролике написал "укради его!". В ходе последовавшего обсуждения Чен пояснил, что надо привлекать трафик, и подобные клипы являются единственной причиной его взрывного роста.

Эти фразы можно назвать (и адвокаты наверняка это сделают) вырванными из контекста. На этот случай у Viacom есть еще одно соображение. Концепция "надежной гавани" действовала бы, если бы YouTube занимался только хранением файлов. Однако он их обрабатывает и распространяет - а значит, способствует дистрибуции пиратского контента.

В этой точке история делает необычный поворот, так как YouTube дважды асимметрично ответил на обвинения Viacom. Первый раз - сотней страниц ходатайства, отосланного судье, второй - записью в официальном блоге. Вот что там написано.

"Годами Viacom непрерывно, и тайно, загружала свой контент на YouTube, продолжая публично жаловаться на то, что там находятся ее ролики. Для загрузки контента на сайт компания наняла по меньшей мере 18 маркетинговых агентств. Кроме того, она умышленно "огрубляла" ролики, чтобы это было похоже на пиратскую копию. Учетные записи, с которых загружали ролики, были зарегистрированы на ложные электронные адреса. Доходило до того, что сотрудников Viacom отправляли в интернет-центры, чтобы они загружали клипы с компьютеров, которые нельзя проследить до Viacom".

Представители YouTube пишут, что Viacom очень умело скрывала эту часть своей деятельности даже от собственных сотрудников, которые принимали клипы за пиратские. В результате Viacom - а именно находившиеся в неведении его сотрудники - сначала требовал снять тот или иной ролик, а потом обращался к YouTube повторно с просьбой вернуть ролик на место. Таким образом, по иронии судьбы, некоторые видеозаписи, из-за которых идет разбирательство, загрузил на сайт сам Viacom.

Не без юмора в YouTube отмечают, что при такой политике Viacom они никак не могли определить, какой клип следует убрать с сайта как нарушающий авторские права медиахолдинга, а какой - нет. При этом в конце они предлагают Viacom присоединиться к компаниям, которые используют систему YouTube Content ID для контроля за распространением видеороликов и заработка на них. Другими словами, рекомендуют не пытаться блокировать пиратские клипы, а расслабиться и получать деньги от их показа.

Приведенные Viacom аргументы достаточно серьезны. До сих пор к описанным методам правообладатели прибегали в делах о закрытии файлообменников, которые изначально были свалкой врезки и контрафакта и особенно этого не скрывали. Однако сейчас под угрозой находится не только крупнейший видеосайт, но и целая область современной Сети, которая за последние пять лет кардинально изменила способы потребления видеоконтента и отношение к нему.

Що ви думаєте з приводу наведеної інформації? Чи зустрічалися ви особисто з порушеннями авторських прав в Інтернеті? З якими конкретно?

Лекція 9. (2 години)

Міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності.

1. Актуальність міжнародного співробітництва у сфері охорони авторського права.
2. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів.
3. Всесвітня конвенція про авторське право.
4. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.
5. Інші міжнародні угоди в галузі авторського права.

1. Актуальність міжнародного співробітництва у сфері охорони авторського права.

Навіть поверхове знайомство з навчальним курсом „Авторське право” дає можливість зрозуміти, що в цій галузі права Україна як держава не може діяти в ізоляції від зарубіжних країн: авторський твір як об’єкт авторського права не знає територіальних, часових, мовних та інших кордонів. Проголосивши курс на інтеграцію з ЄС, наша держава, природно, найбільше контактує в галузі авторського права саме з цією організацією. Україна повинна виконувати дуже суворі вимоги, закріплені в офіційних документах ЄС: мати дієздатну національну систему охорони авторського права та суміжних прав у межах спільного ринку ЄС, дотримуватися правил і принципів регулювання, встановлених ЄС, тощо.

Аналіз сучасної ситуації в цій галузі дає підстави до висновку про те, що основний напрям взаємодії України з ЄС протягом останніх років був зосереджений на виконанні Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, що містить зобов’язання України щодо забезпечення рівня охорони прав на всі об’єкти інтелектуальної власності, аналогічно тому, що існує в ЄС.

У межах виконання цих зобов’язань першим етапом стало приєднання України до шести багатосторонніх конвенцій про право на інтелектуальну власність, які сьогодні є складовою частиною національного законодавства, що регулює порядок захисту і реалізації авторського права і суміжних прав. Значення міжнародних документів, які ми розглянемо нижче, для розвитку ефективної системи авторського права в Україні важко переоцінити, а участь у них нашої держави сприятиме підвищенню авторитету в світовому товаристві. Водночас, необхідно наголосити, що в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, появи нових засобів передавання інформації та форм ЗМІ, деякі положення цих міжнародних документів виявилися частково застарілими.

Міжнародне співробітництво у сфері
охорони інтелектуальної власності

назва	прийнято, внесено зміни	Участь України
1. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ)	14.07.1967 зміни - 1979	3 26 квітня 1970
2. Паризька конвенція з охорони промислової власності	1880	Ратифікована у 1967
3. Договір про патентну кооперацію (РСТ)	1970, 1984	СРСР – з 1978
4. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів	1886...1979	3 25 жовтня 1995
5. Договір ВОІВ з авторського права (ДАП)	1996	3 6 березня 2002
6. Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів (FRT)	1989	-
7. Всесвітня конвенція про авторське право	1952...1971	3 27 травня 1973
8. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення	1961	3 12 червня 2002
9. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм	1971	3 18 лютого 2000
10. Договір ВОІВ про виконання і фонограми	1996	3 20 травня 2002

2. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів.
(Прийнята у 1886 році, має численні доповнення, останнє – в 1979 році;
Україна приєдналася до неї у складі СРСР в 1973 році,
як незалежна держава – з 1995 року).

У другій половині XIX століття більшість країн вже мали національні законодавства з авторського права, а тому природно виникла необхідність подолати територіальний характер цих законів укладенням міждержавних угод про визнання й охорону інтелектуальної власності інших країн.

Ідея прийняття міжнародної конвенції про охорону прав авторів належала В.Гюго, який для її реалізації разом з групою інших письменників у 1878 році в Парижі створив „Літературну та художню асоціацію”.

Протягом 100 років найвищий рівень охорони авторського права на міжнародному рівні традиційно асоціювався з Бернською конвенцією 1886 р. (в її численних наступних редакціях). Універсальність документа полягає, передусім, у збереженні розумного балансу інтересів усіх його учасників. Справді, такій давній і авторитетній міжнародній угоді навряд чи можна обґрунтовано дорікнути в корисливих інтересах або спрямованості на обмеження прав будь-кого з членів. Бернська конвенція за багато років підтвердила свою „вигідність” усім авторам, незалежно від статі, раси та мови. Завжди існували складні моменти у відносинах між країнами з різним рівнем політичного, економічного та культурного розвитку. У межах Бернської конвенції всі вони змогли знайти для себе і пошану, і зиск, і безпеку.

Конвенція ґрунтується на трьох основних принципах:

- 1) національний режим – кожна держава повинна захищати твори, що створені в інших державах, так само, як вона захищає твори власних громадян;
- 2) „автоматична” охорона – охорона не залежить від дотримання яких –небудь формальностей;
- 3) мінімальні стандарти – закони кожної держави повинні забезпечувати мінімальний рівень захисту авторських прав.

Безумовно, значною мірою Бернська конвенція змогла адаптуватися до нових суспільних вимог завдяки грамотно сформульованим визначенням. У ній вміщено відкрите визначення терміна „літературні і художні твори”, що „охоплює всі твори у сфері літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені” (п. 1 ст. 2), та подає „невичерпний” список від творчості, що апріорі повинні підлягати охороні. Цей принцип дає можливість застосувати Бернську конвенцію до нових категорій творів, зокрема електронних публікацій.

До об’єктів авторського права згідно з цією Конвенцією належать кінематографічні та складені твори (збірники. Енциклопедії тощо). Такі положення стали рушійною силою для надання охорони упорядникам цих творів в Україні. Деякі проблеми пов’язані з охороною телевізійних творів. Бернська конвенція прирівнює їх до кінематографічних творів, але водночас залишає за країнами учасницями право надавати телевізійним творам охорону лише в разі, коли дотримано правило закріплення творів у матеріальній формі. Таке формулювання породжує сумніви щодо охорони телевізійних передач, які транслюються в прямому ефірі.

Серед майнових прав авторів Бернська конвенція називає право на переклад; право на адаптацію і аранжування твору; право на публічний показ або виконання драматичних, музично-драматичних і музичних творів; право публічно декламувати літературні твори; право передання для публічного ознайомлення, демонстрації чи виконання таких творів; право відтворювати в

будь-який спосіб і в будь-якій формі; право використати твір як основу для аудіовізуального твору.

Положення Бернської конвенції щодо охорони немайнових прав значною мірою тотожні із вітчизняним законодавством. До них належить: право авторства; право протидіяти будь-якій зміні й іншому посяганням на твір, що може зашкодити честі та репутації автора. Виняток становить термін охорони немайнових прав, який обмежується строком дії майнових прав. Згідно з українським законодавством, немайнові права охороняються безстроково.

Термін охорони майнових прав становить 50 років після смерті автора. Бернська конвенція також пропонує варіанти обчислення 50-річного строку. Мінімальний термін охорони фотографічних творів становить 25 років з моменту їх створення.

Загалом, участь нашої держави в Бернській конвенції значно розширює права вітчизняних авторів, і журналістів також, за кордоном.

Бернська конвенція була прийнята в 1878 році, за цей час світ авторського права зазнав кардинальних змін і їх треба було закріпити на законодавчому рівні. До конвенції приєдналися 150 країн і дуже важко внести зміни до документа, враховуючи інтереси всіх країн. Тому було прийняте рішення розробити в 1996 році так звані „Інтернет-договори” ВОІВ – Договір про авторське право та Договір про виконання і фонограми.

3. Всесвітня конвенція про авторське право.

(прийнята у Женеві у 1952 році, набула чинності у вересні 1955 року;

Україна у складі СРСР приєдналася у 1973 році, підтвердила приєднання у грудні 1993 року)

Високий рівень правової охорони творів авторів, який забезпечувала Бернська конвенція, не влаштував країни Азії, Африки, Латинської Америки, що утворились на розвалинах колоніальної імперії. Ці настрої підтримали США і запропонували міжнародній спільноті прийняти нову міжнародну конвенцію, котра б відповідала великій кількості країн. У преамбулі до Всесвітньої конвенції підкреслюється, що її метою є створення міжнародно-правового інституту, прийнятного для широкої участі в ньому різних країн, та спрощення розповсюдження творів інтелектуальної творчості для кращого взаєморозуміння. У Всесвітній конвенції наголошується, що вона тільки доповнює чинні міжнародні угоди, але не замінює їх. Всесвітня конвенція так і не змогла досягти рівня популярності Бернської конвенції.

Положення Всесвітньої конвенції мають більш загальний характер та відрізняються від положень бернської конвенції підходами до низки принципів питань:

- 1) характерною відмінністю Всесвітньої конвенції є умова надання охорони твору, що передбачає виконання обов'язкових

формальностей: наявність на творові спеціального знака, і зазначення року першого випуску твору в світ.

- 2) Термін охорони авторських прав за Всесвітньою конвенцією – 25 років, а за бернською – 50 років.
- 3) По-різному вирішуються питання охорони творів. Бернська застосовується лише до творів, які на момент приєднання країни до конвенції охоронялися в ній авторським правом. Захист Всесвітньої конвенції поширюється на твори, що були опубліковані після набрання Конвенцією законної сили для певної держави. Якщо твір був виданий уперше до вступу Конвенції в законну силу, а друге видання здійснюється після цього моменту, то на цей твір охорона не поширюється.
- 4) Характерна особливість Всесвітньої конвенції – принцип національного регулювання, котрий передбачає, що кожний твір кожного громадянина країни-учасниці конвенції незалежно від того, де він був опублікований, буде охоронятися.
- 5) Всесвітня конвенція містить невелику кількість обов'язкових норм, дозволяючи кожній країні керуватися національним законодавством. Єдине право, що детально регламентується конвенцією, - це право на переклад.

Суб'єкти авторського прав за Всесвітньою конвенцією – фізичні особи й інші носії авторських прав.

Об'єкти авторських прав: твори у сфері літератури, науки, музики, драматургії, кінематографії, скульптури та графіки. Цей список, на відміну від Бернської конвенції, є приблизним і невичерпним.

4. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.

(прийнята у 1961 році, набула чинності у 1964 році; Україна приєдналася до неї в 2001 році)

Конвенція стала вдалою спробою об'єднати в межах одного правового акта питання, пов'язані з охороною різних видів діяльності. Заслугою Конвенції є її вплив на національні законодавства держав, в них записалися розділи, присвячені суміжним правам.

Незважаючи на те, що з моменту прийняття Конвенції минуло понад 40 років, до неї приєдналося втричі менше держав, ніж до Бернської конвенції. Причина криється в певних недоліках Конвенції:

- 1) Конвенція, на відміну від інших, не має відкритого характеру – приєднатись до неї можуть лише країни-учасниці Бернської чи Всесвітньої конвенції, члени ООН. Основним завданням Римської конвенції є охорона суміжних прав, суб'єктами яких вона називає виконавців, виробників фонограм і організації ефірного мовлення.

- 2) До артистів-виконавців, за Конвенцією, належать: актори, співаки, музиканти, танцюристи, інші, хто бере участь у виконанні літературних і художніх творів. Римська Конвенція не охороняє права артистів вар'єте, акробатів, клоунів, спортсменів цирку. Права виконавців підлягають охороні за умови, що виконання відбувається в країні-учасниці Римської конвенції, включено до фонограми чи розповсюджується шляхом передачі в ефір.
- 3) Мінімальний строк охорони, передбачений Римською конвенцією, становить 20 років, починаючи від кінця року, в якому була здійснена фіксація чи вихід в ефір (національні законодавство часто передбачає 50-річний термін охорони суміжних прав).
- 4) В Римській Конвенції не взято до уваги нові технічні можливості поширення телевізійних і радіосигналів, які з'явилися у другій половині ХХ століття (кабельне мовлення, супутникове мовлення, Інтернет).
- 5) Згідно зі ст. 13 Римської конвенції, в усіх державах-учасницях організаціям ефірного мовлення має бути надано право дозволяти чи забороняти:
  - ретрансляцію їхніх передач в ефір;
  - запис їхніх передач;
  - відтворення;
  - передання для загального відома їхніх телевізійних програм, якщо вони здійснюються в місцях, доступних для публіки за вхідну плату.

Україна загалом дотримується цих положень у ст.41 „Майнові права організацій мовлення”. Однак обсяг прав, передбачений Римською конвенцією, на сьогодні виявився недостатнім для забезпечення ефективного захисту інтересів організацій мовлення, тому більшість розвинених країн у своїх національних законодавствах розширила цей перелік.

5. Інші міжнародні угоди в галузі авторського права.

Основним завданням нових договорів ВОІВ є збереження вже досягнутого рівня охорони та взяття до уваги нових технічних реалій і технологічних умов. Договір ВОІВ „Про авторське право” вносить корективи до Бернської конвенції, а Договір ВОІВ „Про виконання і фонограми” – до Римської конвенції. Одразу ж після прийняття до договорів приєдналися понад 40 країн.

Договір ВОІВ „Про авторське право” (прийнятий у 1996 році: Україна приєдналася з 6 березня 2002 року). Він складається з 25 статей. Ст.3 документа прирівнює комп'ютерні програми до об'єктів авторського права. авторам літературних і художніх творів надається право дозволяти доведення до загального відома своїх творів через продаж або інше передання права власності. Автори кінематографічних творів, комп'ютерних програм і творів, втілених у фонограмі, володіють виключним правом дозволяти комерційний

прокат для публіки оригіналів або примірників своїх творів. Договором закріплена правова охорона компіляцій даних чи іншої інформації в будь-якій формі, що за добром і розташуванням є результатом інтелектуальної творчості. Термін охорони фотографічних творів становить 50 років після смерті автора і не може бути обмежений національним законодавством.

Важливим доповненням стали статті 11 і 12 Договору ВОІВ „Про авторське право” щодо здійснення авторських прав, які накладають на держави зобов’язання стосовно систем цифрової ідентифікації й охорони, зокрема носіїв передач у цифровій формі. Згідно зі ст.11 документа, договірні сторони мають забезпечувати в своєму національному законодавстві правову охорону таких систем і засобів правового захисту „від обходу існуючих технічних засобів, використовуваних авторами у зв’язку зі здійсненням їхніх прав за цим договором або за Бернською конвенцією, і які обмежують дії відносно творів, які не дозволені авторами”. Ст.12 Договору передбачає аналогічний захист технічних засобів ідентифікації творів і охорону інформації про управління правами, що надає можливість перейти до правомірного використання творів у так званому „віртуальному середовищі”.

Договір ВОІВ „Про виконання і фонограми” (прийнятий у 1996 році; Україна приєдналася з 20 травня 2002 року) складається з 33 статей та приділяє увагу рівню охорони майнових прав виконавців і виробників фонограм. У ст.2 Договору подається перелік визначень принципів понять суміжних прав: фонограма, виконавці, запис, виробник фонограми, ефірне мовлення, сповіщення до загального відома та інше. Більшість з цих визначень тотожні з українським законодавством.

Виконавцям надається виключне право на відтворення, розповсюдження та прокат примірників своїх фонограм. Вони також користуються правом на одноразову справедливу винагороду за пряме чи опосередковане використання фонограм, опублікованих з комерційною метою, для ефірного мовлення чи будь-якого сповіщення для загального відома.

Термін охорони суміжних прав виконавців і виробників фонограм становить 50 років з моменту запису фонограми чи від початку існування виконання.

Новелою Договору є закріплення за авторами, виконавцями, виробниками фонограм і їхніми правонаступниками особливого права, пов’язаного з використанням в Інтернеті, у цифрових мережах (в інтерактивному режимі) об’єктів, які охороняються авторським правом та суміжними правами.

Договором „Про авторське право” встановлюється нове право на публічне сповіщення, що є ширшим за права в національних законодавствах держав-учасниць. Українське законодавство відтворило можливість Інтернету в новому майновому праві: „дозволяти або забороняти подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором” [7, ст.15, п.3]

Договір „Про виконання і фонограми” формулює це право як „право надання доступу публіці”.

У нових „Інтернет-договорах” ВОІВ закладені основи для налагодження колективного управління майновими авторськими та суміжними правами, відображені питання управління правами й захисту інформації про управління правами. Взагалі, це є своєрідні каркаси, що надалі мають „обростати” відповідними законодавчими актами в кожній державі.

● **Обговоріть у групі при підготовці до практичного заняття:**

Відомі російські ЗМІ подали позов до суду Нью-Йорка у зв'язку з порушенням їхніх авторських прав. Відповідачем була компанія, що видавала і розповсюджувала в російськомовних регіонах США газету „Кур'єр”. Суд встановив, що за три роки газета опублікувала менше, ніж 10 статей власних кореспондентів, весь час вона передруковувала матеріали популярних російських видань. Суд застосував норми Бернської конвенції, за якими творам російських журналістів надається охорона, аналогічна до тієї, котру мають американські твори. За рішенням суду несанкціоноване копіювання та розповсюдження авторських творів коштувало „Кур'єру” 700 000 доларів компенсації.

Література

Нормативно-правові акти

1. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів // Судова практика. Захист прав інтелектуальної власності. – К., 2004. – С. 12-52.
2. Всесвітня конвенція про авторське право. // Судова практика. Захист прав інтелектуальної власності. – К., 2004. – С. 53-64.
3. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право. // Судова практика. Захист прав інтелектуальної власності. К., 2004. - С. 65 -74.
4. Закон України „Основи законодавства України про культуру” від 12 лютого 1992 р. № 2117 – XII.// Відомості Верховної Ради України (далі -ВВРУ). – 1992. - №21. – Ст.294.
5. Закон України „Про видавничу справу” від 5 червня 1997 р. № 318/97 – ВР.// Голос України. – 1997. – 22 липня.
6. Закон України „Про власність” від 7 лютого 1991 р. № 697 – XII із змінами 1992 – 2002 рр. // ВВРУ. – 1991. -№20. – С.523-537.
7. Закон України „Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року. (у редакції від 11 липня 2001 р.; зі змінами від 22 травня 2003 р. і 20 грудня 2003 р.) // ВВРУ. – 2001, 2002, 2003. - №43, 35, 13.
8. Закон України „Про внесення змін і доповнень до Закону України „Про рекламу” від 29 листопада 2002 р. № 2476 // Урядовий кур'єр. 2003. – 24 вересня.

9. Закон України „Про внесення змін і доповнень до Закону України „Про телебачення і радіомовлення” від 22 жовтня 1997 р. № 595/97-ВР// Голос України. – 1997. – 14 листопада.
10. Закон України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 р. № 2782-ХІІ // Голос України. – 1992. – 8 грудня.
11. Закон України „Про електронний цифровий підпис” від 22 травня 2003 р. №852 – ІV // ВВРУ. – 2003. - №36.
12. Закон України „Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. №2657 – ХІІ// Голос України. – 1992. – 13 листопада.
13. Закон України „Про інформаційні агентства” від 28 лютого 1995 р. №74/95-ВР //ВВРУ. – 1995. -№13
14. Закон України „Про кінематографію” від 13 січня 1998 р. №9/98-ВР (і редакції від 15 травня 2003 р.) //ВВРУ. – 1998. -№22.
15. Закон України „Про ратифікацію угоди про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав” від 27 січня 1995 р. №34/95 //ВВРУ. -1995. - №5.
16. Конституція України: офіційне видання. –К., 2006.
17. Кримінальний кодекс України від 5 травня 2001 р. №2341-ІІІ: Офіційний текст (станом на 1 червня 2006 р.). – К., 2006.
18. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення // Судова практика. Захист прав інтелектуальної власності. – К., 2004. – С. 75-83.
19. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. №435-ІV: Офіційне видання. – К., 2004.
20. Постанова Вищого Арбітражного Суду України „Про питання захисту авторських прав в Інтернеті” від 5 червня 2000 р. №04-1/5-7/82// Вісник господарського судочинства. – 2001. - №2.
21. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об’єктів авторського права і суміжних прав” від 18 січня 2003 р. №72 // Офіційний вісник України. – 2003. -№4.
22. Постанова Кабінету Міністрів України „Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір” від 27 грудня 2001 р. №1756 // Офіційний вісник. -2001. - №52.
23. Постанова Кабінету Міністрів України „Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, що стосуються авторського права на твір” від 27 грудня 2001 року № 1756// Право інтелектуальної власності в Україні. Авторське право. – 2004 р. – випуск 10, стор.111 – 117.
24. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження розміру винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною

метою фонограм і відеограм та порядок її виплати” від 18 січня 2003 р. №71 // Офіційний вісник України. – 2003 р. -№4.

Науково-практична література

25. Авторське право і суміжні права / За ред. О.Святоцького і В.Дроб’язка – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 356 с.
26. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід// За ред. А.Довгерта: У 2-х книгах – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – кн.1 – 520 с., кн. 2 – 460 с.
27. Афанасьєва К.О. Авторське право: Практ. посібник. – К.: Атака, 2006. – 222 с.
28. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. – Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. –К.: Центр Навчальної Літератури 2006. – 278 с.
29. Дроб’язко В.С., Дроб’язко Р.В. Право інтелектуальної власності. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
30. Коноваленко В. Авторское право и смежные права: бухгалтеру, руководителю, юристу. – Х.: Фактор, 2006. - 476 с.
31. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: Підручник. 2-ге видання. Перероблене і доповнене – К.: Кондор, 2009. – 446 с.
32. Пастухов О. Авторське право в Інтернеті. –К.: Школа, 2004. – 143 с.
33. Право інтелектуальної власності: Підруч. / За ред. О.Підопригори, О.Святоцького/ -2-ге видання, перероблене і доповнене. –К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.
34. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю.М.Капіці/ - К. Видавничий дім «Слово», 2006. – 1104 с.
35. Приступенко Т. Правові засади функціонування сучасних засобів масової комунікації: Навчальний посібник - К.: Інститут журналістики, 2004. – 375 с.
36. Словарь иностранных слов и выражений / Автор –составитель Е.С.Зенович. – М.:Олимп; ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1998. – 608 с.

Статті в періодичній пресі

37. Ананьєва Е. Авторское право и реклама // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права-2001. -№1. –с.12
38. Афанасьєва К. Авторське право на збереження цілісності аудіовізуального твору на телебаченні. // Інтелектуальна власність. - 2003. -№10. –С. 18-22.
39. Афанасьєва К. Плагіат у діяльності засобів масової інформації. // Інтелектуальна власність. -2004. -№3. –С. 16-19.
40. Бернадський О. Поняття системи охорони авторського права // Право України, 2001, №11

41. Глухівський Л. Співавторство і авторське право на інтерв'ю //Інтелектуальна власність. -2002. - №2-3. –С. 19-22.
42. Дроб'язко Р. Інтеграція України до Європейського Союзу в галузі авторського права та суміжних прав. // Інтелектуальна власність. -2000. -№6-7. –С.21-24
43. Капіца Ю. Напрями адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу. // Право України, 2005, №1
44. Мельник О. Управління майновими правами суб'єктів авторських і суміжних прав: проблемні питання. // Право України, 2002, №6, с.90
45. Мельников М. Форма і зміст твору в авторському праві. // Право України, 2004, №12, с.64
46. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему. // Право України, 2003, № 4, с.72
47. Омельчук К. До питання про авторські права на фотографії. // Право України, 2003, №4
48. Остапчук В. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ із захисту авторського права і суміжних прав. // Право України, 2004, № 11, с.60
49. Петренко С. Правовий захист програмного забезпечення в Україні. // Право України, 2003, №6, с.62
50. Потехіна В. Значення охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації. // Підприємництво, господарство, право, 2005, №6
51. Ситцовой В. Авторское право на фотографии// Інтелектуальна власність. – 2000. №6-7. –С.32-34.
52. Тегова Т. Суб'єкти права інтелектуальної власності на ноу-хау. // Право України, 2005, 3 с.95
53. Терещенко О. Проблема захисту службових творів (креслень та технічної документації). // Право України, 2003, 39, с. 104
54. Ярошевська Т. Право на службовий винахід: історичний досвід та сучасність. // Право України, 2005, № 11, с.95

Шинкаренко Ірина Валентинівна

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Конспект лекцій

Підписано до друку 23.06.2010. Формат 60×84 1/16. Ум. друк. арк. 6,2.
Друк лазерний. Замовлення № 12/10. Тираж 50 прим.

Надруковано в Видавничому центрі КП ДВНЗ „ДонНТУ”